

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ,
ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ
ΕΠΙΡΡΟΗΣ – ΜΕΣΑΖΟΝΤΩΝ (ΑΡΘΡΟ 237^Α ΠΚ)**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ

ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΣΩΝΗ

ΑΜ 523967

Α΄ επιβλέπουσα καθηγήτρια: ΔΡ. ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΝΟΥ

Β΄ επιβλέπων καθηγητής: ΔΡ. ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΜΠΑΚΗΣ

Πάτρα, Ιούνιος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΣΩΝΗ

**ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ
ΕΠΙΡΡΟΗΣ – ΜΕΣΑΖΟΝΤΩΝ (ΑΡΘΡΟ 237Α ΠΚ)**

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Δρ. Μαριλένα Κατσογιάννου

Μέλος ΣΕΠ - ΕΑΠ

Συνεπιβλέπων καθηγητής

Δρ. Χρήστος Λαμπάκης

Μέλος ΣΕΠ - ΕΑΠ

Πάτρα, Ιούνιος 2025

Στα παιδιά και τον άντρα μου

Ευχαριστίες

Οφείλω να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στη Δρ. Μαριλένα Κατσογιάννου, Α΄ Επιβλέπουσα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, για την αμέριστη υποστήριξή της, τις ουσιαστικές παρατηρήσεις και την επιστημονική της καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας. Η συμβολή της υπήρξε καθοριστική για την επιστημονική αρτιότητα και την ολοκλήρωση του παρόντος έργου.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους Καθηγητές–Συμβούλους όλων των Θεματικών Ενοτήτων του μεταπτυχιακού προγράμματος, για την πολύτιμη συμβολή τους στη διεύρυνση των επιστημονικών μου γνώσεων, καθώς και για την καθοδήγηση και την υποστήριξή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, εκφράζω την εκτίμησή μου προς τους συμφοιτητές και τις συμφοιτήτριές μου, για την εποικοδομητική συνεργασία, την αλληλοϋποστήριξη και την ανταλλαγή απόψεων σε όλη τη διάρκεια της κοινής μας ακαδημαϊκής πορείας.

Περίληψη

Το άρθρο 237Α Ποινικού Κώδικα θεσπίζει το αδίκημα της εμπορίας επιρροής, το οποίο εντάσσεται στο ευρύτερο πλέγμα των εγκλημάτων διαφθοράς που πλήττουν τη θεσμική ακεραιότητα της δημόσιας διοίκησης και τη διαφάνεια στη λειτουργία των κρατικών οργάνων. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, ποινικά κολάσιμη είναι η πράξη εκείνου που, χωρίς να είναι δημόσιος λειτουργός, ζητεί ή αποδέχεται οποιοδήποτε όφελος, με αντάλλαγμα την υπόσχεση ή την πρόφαση ότι μπορεί να ασκήσει επιρροή σε δημόσιο υπάλληλο ή άλλο πρόσωπο που ασκεί δημόσια εξουσία, προκειμένου να επιτύχει τη διενέργεια ή παράλειψη πράξης από αυτούς στο πλαίσιο των καθηκόντων τους. Η πράξη είναι αξιόποινη είτε η δυνατότητα άσκησης επιρροής είναι πραγματική είτε προσχηματική, γεγονός που υποδηλώνει τον προληπτικό χαρακτήρα της διάταξης ως προς την καταπολέμηση της διαφθοράς και των φαινομένων διαμεσολάβησης.

Η εν λόγω ρύθμιση εναρμονίζεται με διεθνείς συμβάσεις κατά της διαφθοράς, όπως η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά της Διαφθοράς (UNCAC) και η Ποινική Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Διαφθορά, επιδιώκοντας να ποινικοποιήσει όχι μόνο την ενεργή ή παθητική δωροδοκία, αλλά και την ενδιάμεση δράση τρίτων προσώπων που εκμεταλλεύονται προσωπικές σχέσεις ή επιρροή σε δημόσιους λειτουργούς για να εξυπηρετήσουν συμφέροντα έναντι ανταλλάγματος. Η νομοθετική επιλογή της αυτοτελούς ποινικοποίησης της εμπορίας επιρροής αναγνωρίζει την ιδιαίτερη απαξία του φαινομένου, που δεν περιορίζεται στην απλή διάρρηξη της ακεραιότητας της διοίκησης, αλλά επιπλέον ενθαρρύνει και συντηρεί ένα παρασκηνακό δίκτυο συναλλαγών που αποδομεί τη θεσμική εμπιστοσύνη του πολίτη προς το κράτος δικαίου.

Λέξεις – Κλειδιά

Εμπορία επιρροής, μεσάζοντες, διαφθορά, δωροδοκία, δημόσιοι υπάλληλοι.

Abstract

Article 237A of the Greek Penal Code establishes the offense of trading in influence, which is part of the broader framework of corruption-related crimes that undermine the institutional integrity of public administration and the transparency of state bodies. According to this provision, criminally liable is the act of a person who, without being a public official, solicits or accepts any benefit in exchange for the promise or pretense that they are able to exert influence over a public servant or another person exercising public authority, in order to cause them to perform or omit an act within their official duties. The act is punishable regardless of whether the influence is real or merely pretended, which reflects the preventive nature of the provision in combating corruption and intermediation phenomena.

This regulation aligns with international anti-corruption instruments, such as the United Nations Convention against Corruption (UNCAC) and the Criminal Law Convention on Corruption of the Council of Europe. Its aim is to criminalize not only active or passive bribery but also the intermediary conduct of third parties who exploit personal relationships or influence over public officials to serve private interests in exchange for compensation. The legislative choice to criminalize trading in influence as an autonomous offense recognizes the particular gravity of this phenomenon, which not only disrupts the integrity of public administration but also fosters a shadow network of transactions that undermines public trust in the rule of law.

Key words

Trading in influence, intermediaries, corruption, bribery, public officials

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Abstract	7
Εισαγωγή.....	10
Κεφάλαιο 1.....	13
Η εμπορία επιρροής ως αδίκημα διαφθοράς – Ο ρόλος του μεσάζοντα.....	13
1. 1. Οι προσπάθειες για τον νομικό και εννοιολογικό προσδιορισμό της διαφθοράς και η διάκρισή της από τη δωροδοκία.....	13
1.2. Η σύνδεση ανάμεσα στο αδίκημα της εμπορίας επιρροής και στα φαινόμενα της διαφθοράς και της δωροδοκίας	14
1.3. Η κατηγοριοποίηση του ρόλου του μεσάζοντα	16
1.3.1. Ο διαμεσολαβητικός ρόλος στις ιδιωτικές συναλλαγές.....	17
1.3.2. Ο ρόλος του μεσάζοντα στο δημόσιο τομέα.....	18
1.4. Η συστηματική και οργανωμένη δράση των μεσαζόντων και η αναγκαιότητα ελέγχου της	18
Κεφάλαιο 2.....	20
Η ιστορική πορεία του αδικήματος της άσκησης αθέμιτης επιρροής, όπως αποτυπώνεται στα εθνικά και διεθνή νομοθετικά κείμενα.....	20
2.1. Ο ν. 5227/1931	20
2.1.1. Σκοπός θέσπισης της διάταξης του άρθρου 11 ν. 5227/1931	20
2.1.2. Η ειδική υπόσταση του εγκλήματος του άρθρου 11 ν. 5227/1931	21
2.2. Το ποινικό αδίκημα της εμπορίας επιρροής στο πλαίσιο των διεθνών συμβάσεων	22
2.2.1. Η Ποινική Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Διαφθορά	22
2.2.2. Η κύρωση της Σύμβασης με το άρθρο 6 του ν. 3560/2007	25
2.2. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς (UNCAC).....	26
2.2.1. Το άρθρο 18 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς.....	27
2.2.2. Η κύρωση της Σύμβασης από την Ελλάδα με τον ν. 3666/2008	27
Κεφάλαιο 3.....	29
Η Ειδική Υπόσταση του Άρθρου 237Α Π.Κ υπό την ισχύουσα νομοθετική ρύθμιση.....	29
3.1. Το προστατευόμενο έννομο αγαθό στην εμπορία επιρροής.....	29
3.2. Το Έγκλημα της Παθητικής Εμπορίας Επιρροής (άρθρο 237Α παρ. 1 Π.Κ.).....	30
3.2.1. Αντικειμενική Υπόσταση – Παθητική Εμπορία Επιρροής.....	30
3.2.2. Ο Δράστης του Εγκλήματος.....	30
3.2.2. Τρόποι Τέλεσης – Ζητεί / Λαμβάνει / Αποδέχεται Υπόσχεση Παροχής.....	31
3.2.3. Διεθνείς Ρυθμίσεις και Συμβατικές Υποχρεώσεις	32
3.2.4. Η Επιρροή που ο δράστης ισχυρίζεται ή επιβεβαιώνει, ψευδώς ή αληθώς, ότι μπορεί να ασκήσει.....	32
3.2.5. Η έννοια του «οποιασδήποτε φύσης ωφελήματος»	33
3.2.6. Το ωφέλημα υπέρ του ιδίου ή υπέρ τρίτου	34
3.2.7. Η απαίτηση ύπαρξης ανταλλακτικής σχέσης.....	35
3.2.8. Η έννοια της «αθέμιτης επιρροής»	35
3.2.9. Τα υποκείμενα – αποδέκτες της επιρροής (άρθρα 159Α, 235 παρ. 1 και 237 παρ. 1 ΠΚ).....	37

3.2.9.1. Ο κύκλος των προσώπων που θεωρούνται δημόσιοι υπάλληλοι – Ερμηνεία του άρθρου 235 παρ. 1 Π.Κ. ως προς τα πρόσωπα δεκτικά επιρροής.....	37
3.2.9.2. Η αντικατάσταση του άρθρου 159 με το άρθρο 159Α Π.Κ. – Η οριοθέτηση των προσώπων αποδεκτών επιρροής	39
3.2.10. Το αντικείμενο της επιρροής.....	40
3.2.11. Υποκειμενική Υπόσταση	42
3.2.12. Ποινικές Κυρώσεις – Δήμευση	43
3.2. Το έγκλημα της ενεργητικής εμπορίας επιρροής – Άρθρο 237Α παρ. 2 Π.Κ.	44
Κεφάλαιο 4.....	46
Νομολογιακή προσέγγιση του αδικήματος της εμπορίας επιρροής στα εθνικά δικαστήρια	46
4.1. Κριθείσες υποθέσεις.....	46
4.1.1. Ενδεικτική Νομολογιακή Περιπτώσιολογία	46
4.2. Ζητήματα συρροής.....	48
4.2.1. Συρροή του εγκλήματος της εμπορίας επιρροής με το αδίκημα της δωροδοκίας	48
4.2.2. Συρροή με το έγκλημα της απάτης	49
4.3. Μεταβολή κατηγορίας – Ζήτημα επιδείνωσης της δικονομικής θέσης του κατηγορουμένου.....	51
Κεφάλαιο 5.....	52
Συμβατότητα του ισχύοντος νομικού πλαισίου με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας – Εκτίμηση του άρθρου 237Α Π.Κ. και προτάσεις για πιθανές βελτιώσεις.....	52
5.1. Συμβατότητα του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας μας.....	52
5.2. Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου και προτάσεις βελτίωσης.....	53
Αιτιολογικές Εκθέσεις.....	57
Βιβλιογραφία.....	57
Ξενόγλωσση	57
Ελληνόγλωσση.....	57
Νομολογία.....	59

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η εισαγωγή στο ποινικό αδίκημα της εμπορίας επιρροής, το οποίο ενσωματώθηκε για πρώτη φορά στον προϋσχύσαντα Ποινικό Κώδικα με τον νόμο 4254/2014, στο άρθρο 237Α, και εξακολουθεί να ισχύει, με ελάχιστες διαφοροποιήσεις, υπό το καθεστώς του νέου Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/2019), που τέθηκε σε εφαρμογή την 1η Ιουλίου 2019. Πρόκειται για ένα αδίκημα που απασχόλησε τον Έλληνα νομοθέτη ήδη από το 1931 (επί Ποινικού Νόμου), και στη συνέχεια αποτέλεσε αντικείμενο διεθνών ρυθμίσεων στο πλαίσιο της παγκόσμιας προσπάθειας καταπολέμησης της διαφθοράς. Παρά τη σαφή και επίμονη θέση της διεθνούς και ευρωπαϊκής κοινότητας υπέρ της ποινικοποίησης της συγκεκριμένης συμπεριφοράς, το εν λόγω αδίκημα σπανίως οδηγεί σε ποινικές διώξεις ή δικαστικές αποφάσεις εντός της ελληνικής έννομης τάξης.

Η εμπορία επιρροής συγκροτείται ως τριμερής σχέση, όπου ένα πρόσωπο (το υποκείμενο της ενεργητικής εμπορίας επιρροής) προβαίνει, είτε με δική του πρωτοβουλία είτε μέσω τρίτου (μεσάζοντα – υποκείμενο της παθητικής εμπορίας επιρροής), σε παροχή ωφελήματος προς τον μεσάζοντα, προκειμένου αυτός, αξιοποιώντας την κοινωνική ή επαγγελματική του θέση, να επηρεάσει ένα τρίτο πρόσωπο. Το τρίτο πρόσωπο, ενεργώντας ως δημόσιος υπάλληλος ή λειτουργός, αναμένεται να τελέσει υπηρεσιακή πράξη προς όφελος του αρχικού εντολέα. Η αποδοχή, λήψη ή απαίτηση ωφελήματος από τον μεσάζοντα με σκοπό την άσκηση επιρροής σε δημόσιο υπάλληλο στοιχειοθετεί το αδίκημα της παθητικής εμπορίας επιρροής, όπως προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 237Α Π.Κ. Αντιστοίχως, η πράξη του προσώπου που προσφέρει ή χορηγεί το ωφέλημα συνιστά την ενεργητική μορφή του αδικήματος, όπως προβλέπεται στην παρ. 2 του ιδίου άρθρου.

Το εν λόγω αδίκημα εντάσσεται στο Δωδέκατο Κεφάλαιο του Ποινικού Κώδικα, που αφορά εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία, και διακρίνεται από τα αδικήματα της δωροδοκίας και της δωροληψίας, τα οποία εντάσσονται στον «σκληρό πυρήνα» της διαφθοράς. Η εμπορία επιρροής, αντίθετα, βρίσκεται περιφερειακά στη σφαίρα της διαφθοράς, καθώς αφορά το προπαρασκευαστικό στάδιο μιας ενδεχόμενης παράνομης

συναλλαγής, σε αντίθεση με την πραγμάτωση αυτής που απαντάται στη δωροδοκία και δωροληψία.

Στο Πρώτο Κεφάλαιο της εργασίας, επιχειρείται η εννοιολογική τοποθέτηση της εμπορίας επιρροής στην ευρύτερη κατηγορία των εγκλημάτων διαφθοράς, προκειμένου να κατανοηθεί η ανάγκη ποινικής της κατοχύρωσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο του μεσάζοντα, ο οποίος, αξιοποιώντας τη θέση και τις διασυνδέσεις του, συμβάλλει καθοριστικά στη διευκόλυνση της διαφθοράς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Το Δεύτερο Κεφάλαιο εστιάζει στην ιστορική διαδρομή του αδικήματος στην ελληνική έννομη τάξη, με αφετηρία τον ν. 5227/1931 περί μεσαζόντων. Αναλύεται η εξέλιξη του πλαισίου μέσα από διεθνείς συμβάσεις, όπως η Ποινική Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Διαφθορά (ιδίως το άρθρο 12) – η οποία κυρώθηκε με τον ν. 3560/2007 – και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς (UNCAC), με το σχετικό άρθρο 18. Παράλληλα, εξετάζεται η ενδιάμεση νομοθετική προσπάθεια ποινικοποίησης συναφών συμπεριφορών στο άρθρο 5 του ν. 3213/2003, όπως αυτό τροποποιήθηκε από τον ν. 3849/2010. Με την ψήφιση του ν. 4254/2014, οι προγενέστερες διατάξεις καταργούνται και εισάγεται ενιαία ρύθμιση με το άρθρο 237Α Π.Κ., το οποίο, με μικρές διαφοροποιήσεις, παραμένει σε ισχύ και στον νέο Ποινικό Κώδικα.

Στο Τρίτο Κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί τον κύριο κορμό της εργασίας, εξετάζεται διεξοδικά η ειδική υπόσταση των μορφών του αδικήματος – ενεργητικής και παθητικής εμπορίας επιρροής – όπως προβλέπονται στο άρθρο 237Α Π.Κ. Παράλληλα, αναλύονται ερμηνευτικά ζητήματα σε συνάρτηση με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας και τις απαιτήσεις συμμόρφωσης της εθνικής νομοθεσίας με αυτές.

Το Τέταρτο Κεφάλαιο αφορά τα ζητήματα που ανακύπτουν από τη συνύπαρξη του άρθρου 237Α Π.Κ. με το παλαιότερο άρθρο 11 του ν. 5227/1931 περί μεσαζόντων, κυρίως υπό το φως της νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων. Παρότι η νέα διάταξη δεν έχει ακόμη βρει ουσιαστική εφαρμογή στη νομολογία, η εισηγητική έκθεση του ν. 4254/2014 επιβεβαιώνει τη διατήρηση της ορολογίας περί "μεσαζόντων" με σκοπό τη συνέχιση της σχετικής ερμηνευτικής παράδοσης. Η ανάλυση αυτή είναι αναγκαία για την αποσαφήνιση ζητημάτων συρροής του εν λόγω αδικήματος με αυτά της δωροδοκίας, της δωροληψίας και της απάτης.

Τέλος, το Πέμπτο Κεφάλαιο της εργασίας λειτουργεί ως επίλογος, όπου επιχειρείται η αξιολόγηση της συμβατότητας του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας, όπως αυτές απορρέουν από τις συμβάσεις που έχει κυρώσει. Παράλληλα, διατυπώνονται προτάσεις de lege ferenda για την επίλυση ζητημάτων που ενδέχεται να δημιουργήσουν πρακτικές και ερμηνευτικές δυσκολίες κατά την εφαρμογή τουδικαίου.

Κεφάλαιο 1

Η εμπορία επιρροής ως αδίκημα διαφθοράς – Ο ρόλος του μεσάζοντα

1. 1. Οι προσπάθειες για τον νομικό και εννοιολογικό προσδιορισμό της διαφθοράς και η διάκρισή της από τη δωροδοκία

Η πολυσχιδής και μεταβαλλόμενη φύση του φαινομένου της διαφθοράς καθιστά ιδιαίτερος δυσχερή τον εννοιολογικό της προσδιορισμό από την πλευρά της νομικής επιστήμης. Ο όρος «διαφθορά» συνιστά κατεξοχήν εξωδικαϊκή έννοια, με ηθικές και κοινωνικές συνιστώσες, προερχόμενη κυρίως από το πεδίο της εγκληματολογίας. Το ρευστό περιεχόμενό της επιτρέπει τη χρήση του όρου για την περιγραφή ποικίλων συμπεριφορών, οι οποίες δεν εντάσσονται εύκολα σε έναν ενιαίο ορισμό.¹ Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται και από την απουσία ενός καθολικά αποδεκτού και ρητά διατυπωμένου ορισμού της διαφθοράς στη νομική ορολογία, παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες θεωρητικών, επιστημόνων και θεσμικών οργάνων προς την κατεύθυνση αυτή. Παρόλο που ο όρος «διαφθορά» είναι ασαφής και υπάρχουν διαφορετικές απόψεις για τον ορισμό του, είναι γενικά αποδεκτό από την κοινωνία ότι η διαφθορά ταυτίζεται κυρίως με τη «δωροδοκία». Η επιστημονική κοινότητα θεωρεί ότι η δωροδοκία δημοσίων υπαλλήλων αποτελεί τον βασικό πυρήνα της διαφθοράς, αν και το φαινόμενο δεν περιορίζεται μόνο σε αυτή. Στη διαφθορά περιλαμβάνονται και περιπτώσεις όπου προσφέρεται ή υπόσχεται κάποιο όφελος – υλικό ή όχι – σε κάποιο πρόσωπο που είναι πρόθυμο να το δεχτεί, παραβιάζοντας έτσι τα καθήκοντά του στο πλαίσιο της εργασίας του σε δημόσια υπηρεσία, οργανισμό ή επιχείρηση, με σκοπό την επίτευξη κάποιας ενέργειας ή παράλειψης, νόμιμης ή παράνομης, που συμφέρει τον δωροδότη.²

Συνεπώς, η διαφθορά δεν μπορεί να ταυτιστεί αποκλειστικά με τη δωροδοκία, αλλά η δωροδοκία αποτελεί ένα μέρος του ευρύτερου φαινομένου της διαφθοράς. Η βασική διαφορά

¹ Saliger, F., (2016), Η ανάγκη ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού δικαίου στο εθνικό ποινικό δίκαιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς, 1^ο Διεθνές Συνεδριο «Διεθνές Ποινικό Δίκαιο Και Συγχρονη Πραγματικότητα: Προκλήσεις Και Προοπτικές», διαθέσιμο στο: <https://www.eicli.gr/attachments/article/175/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%9F%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CF%8E%CE%BD.pdf>

² Λάζος, Γ., (2005). Διαφθορά και αντιδιαφθορά, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 26-31

είναι ότι στη δωροδοκία υπάρχει στόχος μια συγκεκριμένη υπηρεσιακή ενέργεια.³ Αντίθετα, η διαφθορά περιλαμβάνει και συμπεριφορές που δεν σχετίζονται με κάποια συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη, αλλά αποσκοπούν στη δημιουργία ενός γενικού ευνοϊκού κλίματος ή μιας σχέσης αμοιβαίας εξυπηρέτησης – κάτι που ονομάζεται «επενδυτική διαφθορά». Συμπερασματικά, αν και η δωροδοκία βρίσκεται στο κέντρο της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα, υπάρχουν και άλλες μορφές διαφθοράς, που σχετίζονται με προσπάθειες άσκησης επιρροής πριν ακόμα υπάρξει συγκεκριμένη υπηρεσιακή ενέργεια.⁴

1.2. Η σύνδεση ανάμεσα στο αδίκημα της εμπορίας επιρροής και στα φαινόμενα της διαφθοράς και της δωροδοκίας

Η διαφθορά, ως μορφή κατάχρησης δημόσιας εξουσίας με σκοπό την επίτευξη ιδιωτικών ωφελημάτων, συνιστά μία βαθιά ριζωμένη κοινωνικοπολιτική παθογένεια, συνοδευόμενη από ποικίλες και επιζήμιες συνέπειες. Προσδίδει στην εικόνα της δημόσιας διοίκησης στοιχεία αδιαφάνειας κατά τις συναλλαγές της με τους πολίτες, καθόσον η δημόσια εξουσία, αντί να υπηρετεί το συλλογικό συμφέρον, τίθεται εργαλειακά στην υπηρεσία ιδιοτελών επιδιώξεων.

Στον πυρήνα της, η διαφθορά εδράζεται στη διαμορφούμενη σχέση μεταξύ του Κράτους – δια του προσωπικού του (δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών) – και των ιδιωτών, είτε πρόκειται για φυσικά είτε για νομικά πρόσωπα. Η διμερής αυτή σχέση αποτελεί χαρακτηριστική έκφανση του φαινομένου και δύναται να προσεγγιστεί αφενός ως κατάχρηση εξουσίας με στόχο την απόκτηση παράνομου ιδιωτικού οφέλους, και αφετέρου ως μία συναλλαγή, την οποία αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν εύλογο συμφέρον να διατηρήσουν εν κρυπτώ. Τα υποκείμενα κίνητρα της διαφθοράς είναι, πρωτίστως, οικονομικής φύσεως και επιδιώκονται εκατέρωθεν.⁵

Παρά το γεγονός ότι η ως άνω διμερής σχέση μεταξύ του διαφθείροντος και του διαφθειρομένου συνιστά τον συνήθη κανόνα, στην πράξη απαντάται συχνά και η εμπλοκή ενός τρίτου προσώπου – του μεσάζοντος. Ο μεσάζων, ενεργώντας ως διαμεσολαβητής, παρεμβάλλεται μεταξύ των δύο μερών είτε για να διευκολύνει την επίτευξη της παράνομης

³ Μπιτζιλέκης, Ν., Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα, ΠοινΧρον 2009, σελ 98

⁴ Αργυροηλιόπουλος, Η., (2001), Δημόσια και ιδιωτική διαφθορά στις αρχές του 21ου αιώνα – σημείο καμπής, ΠοινΔικ 6/2001, σελ 663

⁵ Καϊάφα Γκμπάντι, Μ., (2013), Η ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η επίδρασή της στην εθνική μας έννομη τάξη: σημεία αιχμής των σύγχρονων ενωσιακών επιλογών και δικαιοκρατικές προκλήσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, 6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων με θέμα «Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας – δυνατότητες και όρια»

συμφωνίας είτε, σε ορισμένες περιπτώσεις, με ίδια πρωτοβουλία και με σκοπό την πραγματοποίηση της παράνομης πράξης, αποκομίζοντας οικονομικό όφελος από την επιτυχία της έκβαση.

Εκ των ανωτέρω καθίσταται σαφές, ότι η αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς δεν μπορεί να περιορίζεται στην ποινική αντιμετώπιση των βασικών ενεργών μερών της παράνομης συναλλαγής. Αντιθέτως, θα πρέπει να περιλαμβάνει και τις συμπεριφορές που διαδραματίζονται στο προστάδιο αυτής και αποδίδονται σε τρίτα πρόσωπα, τα οποία με τις ενέργειές τους συμβάλλουν στη δημιουργία ή διευκόλυνση της παράνομης δοσοληψίας, αποβλέποντας στην εξασφάλιση ιδίου οφέλους.⁶

Η ελληνική έννομη τάξη, πλην των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα που ποινικοποιούν τις πράξεις που εντάσσονται στον λεγόμενο «σκληρό πυρήνα» της διαφθοράς και αποτυπώνονται στα άρθρα 235 ΠΚ (δωροληψία υπαλλήλου – παθητική δωροδοκία), 236 ΠΚ (δωροδοκία υπαλλήλου – ενεργητική δωροδοκία) και 237 ΠΚ (δωροληψία και δωροδοκία δικαστικού λειτουργού), οφείλει να περιλάβει ρυθμίσεις που επεκτείνονται και στη δράση των μεσαζόντων και λοιπών τρίτων προσώπων, των οποίων η συμβολή στην πραγμάτωση διεφθαρμένων άρθρα 159 και 159Α του Ποινικού Κώδικα, που αφορούν τα εγκλήματα της δωροληψίας και της δωροδοκίας πολιτικών αξιωματούχων αντίστοιχα, δεν περιορίζονται μόνο στην κύρια πράξη της διαφθοράς, αλλά καλύπτουν και συμπεριφορές που βρίσκονται στο περιθώριο αυτού του φαινομένου. Ειδικότερα, προβλέπεται ποινική ευθύνη για ενέργειες που προηγούνται της άμεσης άσκησης επιρροής δημοσίων υπαλλήλων κατά την άσκηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων. Τέτοιες ενέργειες τελούνται από τρίτα πρόσωπα – δηλαδή μη άμεσα εμπλεκόμενα στη συναλλαγή – που λειτουργούν ως μεσάζοντες και ζητούν ή λαμβάνουν ανταλλάγματα προκειμένου να παρέμβουν, αξιοποιώντας τις γνωριμίες και την επιρροή τους, για τη σύναψη συμβάσεων με το Δημόσιο ή γενικότερα για την πρόκληση υπηρεσιακής ενέργειας, είτε αυτή είναι νόμιμη είτε παράνομη. Αντίστοιχα, ποινικά κολάσιμη είναι και η πράξη του τρίτου που προσφέρει το αντάλλαγμα στον μεσάζοντα για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού. Οι σχετικές διατάξεις, που αποτελούν και το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, εντοπίζονται στο άρθρο 237Α του Ποινικού Κώδικα. Συγκεκριμένα, η παράγραφος 1 αναφέρεται στην παθητική εμπορία επιρροής, ενώ η παράγραφος 2 αφορά την ενεργητική εμπορία επιρροής.⁷

⁶ Ανδρουλάκης Ν., (2006), Η διαφθορά στον οικονομικό τομέα με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάθεση έργων και προμηθειών, ΠΛογ 2006, σελ. 2082

⁷ Παπακυριάκου, Θ., (2009), Το καθεστώς ειδικής – αυξημένης ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων στο ισχύον ελληνικό ποινικό δίκαιο: βασικά χαρακτηριστικά και κριτική αποτίμηση, ΠοινΔικ 2009, 1129

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το αδίκημα της εμπορίας επιρροής συνιστά περιφερειακή μορφή της δωροδοκίας, καθώς προηγείται χρονικά και ουσιαστικά της τέλεσης του κύριου αδικήματος. Πρόκειται δηλαδή για ένα στάδιο που εκδηλώνεται στο πλαίσιο της συμφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων σε μια αθέμιτη συναλλαγή. Για τον λόγο αυτό, τα ουσιαστικά στοιχεία που συνθέτουν την ειδική υπόσταση της εμπορίας επιρροής σχετίζονται στενά με εκείνα της δωροδοκίας. Η επεξηγηματική έκθεση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διαφθορά διευκρινίζει ότι η πράξη της προσφοράς εμπορίας επιρροής διαφοροποιείται από τη δωροδοκία, καθώς τυποποιεί μια συμπεριφορά που εκδηλώνεται στο παρασκήνιο της διαφθοράς. Βασικά χαρακτηριστικά αυτού του πεδίου είναι η μυστικότητα των ενεργειών, η έλλειψη διαφάνειας και η εμπλοκή πολλών προσώπων, σε αντίθεση με τη συνήθη διμερή σχέση που παρατηρείται στη δωροδοκία. Ωστόσο, λόγω της εννοιολογικής και λειτουργικής συνάφειας μεταξύ των δύο αδικημάτων, οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις που εφαρμόζονται στη δωροδοκία μπορούν να εφαρμοστούν αναλόγως και στην εμπορία επιρροής.⁸

1.3. Η κατηγοριοποίηση του ρόλου του μεσάζοντα

Όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω, η διαφθορά, ως φαινόμενο πολυσχιδές και μεταβαλλόμενο ως προς τις εκδηλώσεις της, διευκολύνει τη συμμετοχή πλειόνων και ετερογενών προσώπων, στα οποία ανατίθενται εξειδικευμένοι ρόλοι στο πλαίσιο της εκτέλεσης μίας παράνομης και διεφθαρμένης συναλλαγής. Τα εν λόγω πρόσωπα καλύπτουν διαδοχικά στάδια της επίδικης συναλλακτικής διαδικασίας, ήτοι από την προκαταρκτική φάση των διαπραγματεύσεων έως και την τελική μεταβίβαση των περιουσιακών ή άλλης φύσεως ωφελημάτων. Παρότι η παραδοσιακή διμερής δομή της δωροδοκίας και της δωροληψίας εξακολουθεί να υφίσταται, στην πράξη παρατηρείται συχνά διεύρυνσή της με την εμπλοκή τρίτων προσώπων, τα οποία λειτουργούν είτε ως μεσολαβητές είτε ως διευκολυντικά όργανα της διεφθαρμένης συναλλαγής. Η παρουσία και η ενεργός συμβολή των ως άνω προσώπων δύναται να προσδώσει στη σχετική πράξη οργανωμένο χαρακτήρα, καθιστώντας τη δυσχερέστερη στον εντοπισμό και την απόδειξη. Επισημαίνεται δε ότι, σε ουκ ολίγες περιπτώσεις, η πρωτοβουλία για την έναρξη και την προώθηση της διεφθαρμένης συναλλαγής ανήκει στους ίδιους τους μεσάζοντες, γεγονός που επιτείνει την ένταση και την έκταση του φαινομένου της διαφθοράς.

⁸ Ν. Μπιτζιλέκης, (2024), Υπηρεσιακά Εγκλήματα, 3η έκδ, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ: 197-199

1.3.1. Ο διαμεσολαβητικός ρόλος στις ιδιωτικές συναλλαγές

Ο μεσάζων συνιστά σύνηθες φαινόμενο στον χώρο των ιδιωτικών συναλλαγών και, κατά κανόνα, η δραστηριοποίησή του εντάσσεται στο πλαίσιο νόμιμων πρακτικών που απαντώνται στο διεθνές επιχειρηματικό δίκαιο. Πρόκειται για τρίτα πρόσωπα, τα οποία δρουν για λογαριασμό νομικών ή φυσικών προσώπων με σκοπό την προώθηση των επιχειρηματικών συμφερόντων τους έναντι κρατικών ή ιδιωτικών φορέων. Οι εν λόγω μεσάζοντες είναι, κατά κύριο λόγο, εξειδικευμένοι επαγγελματίες προερχόμενοι από ποικίλους επαγγελματικούς κλάδους (όπως επιχειρηματικοί σύμβουλοι, θυγατρικές εταιρείες, μεσίτες, πράκτορες ή δικηγόροι), οι οποίοι διαθέτουν εκτεταμένα δίκτυα επαφών και κοινωνική επιρροή. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα νόμιμης διαμεσολάβησης συνιστά η περίπτωση κατά την οποία πολυεθνική εταιρεία επιδιώκει τη σύναψη σύμβασης προμήθειας με δημόσιο φορέα και προσφεύγει σε μεσολαβητή, προκειμένου να συλλέξει τις αναγκαίες πληροφορίες αναφορικά με τα αρμόδια πρόσωπα προς τα οποία θα πρέπει να απευθύνει τις προτάσεις της. Η πρακτική αυτή, υπό τις προϋποθέσεις της διαφάνειας και της μη παραβίασης των αρχών του ελεύθερου ανταγωνισμού, τυγχάνει αποδοχής σε πολυάριθμα νομικά συστήματα. Ωστόσο, η εν λόγω δραστηριότητα καθίσταται παράνομη όταν ο μεσάζων χρησιμοποιείται με σκοπό την άσκηση ανεπίτρεπτης επιρροής ή τη χειραγώγηση αρμοδίων προσώπων, με αντάλλαγμα οικονομική ή άλλη ωφέλεια, προκειμένου να επιτευχθεί παρατύπως ή παρανόμως η σύναψη μιας ευνοϊκής σύμβασης. Ενδεικτικά, εάν φυσικό ή νομικό πρόσωπο επιθυμεί να συνάψει σύμβαση με πολυπρόσωπη εταιρεία και, αγνοώντας ποιο μέλος του προσωπικού είναι το καθ' ύλην αρμόδιο, προσφεύγει σε τρίτο πρόσωπο στον οποίο καταβάλλει αμοιβή ώστε αυτός να παρέμβει και να επηρεάσει υπέρ του την απόφαση, τότε η πράξη αυτή ενδέχεται να συγκροτεί στοιχείο αθέμιτης ή και δωροδοκικής συμπεριφοράς κατά την κείμενη νομοθεσία. Η εμπλοκή του μεσάζοντος δεν εξαντλείται απλώς στην ανεύρεση, προς όφελος του ενδιαφερομένου, του υπαλλήλου που κατέχει τη νευραλγική θέση για τη σύναψη της επιδιωκόμενης σύμβασης. Αντιθέτως, σε επιχειρησιακές οντότητες με πολύπλοκη οργανωτική δομή και εκτεταμένο ανθρώπινο δυναμικό, καθίσταται αναγκαία η προσέγγιση και ο ενδεχόμενος επηρεασμός πλειόνων υπαλλήλων σε διάφορα επίπεδα της υπηρεσιακής ιεραρχίας, προκειμένου να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός. Συχνά, ο ρόλος του μεσάζοντος είναι τόσο καθοριστικός, ώστε η δράση του εκτείνεται καθ' όλο το φάσμα της παράνομης συναλλαγής, από το προκαταρκτικό

στάδιο των διαπραγματεύσεων έως και την ολοκλήρωση της μεταβίβασης των προσδοκώμενων ωφελιμάτων.⁹

1.3.2. Ο ρόλος του μεσάζοντα στο δημόσιο τομέα

Οι μεσάζοντες στον δημόσιο τομέα απαντώνται ως φυσικά πρόσωπα τα οποία καλλιεργούν σχέσεις εμπιστοσύνης με περιορισμένο αριθμό δημοσίων λειτουργών ή/και προσώπων του πολιτικού συστήματος. Μέσω της διαρκούς επαφής και συνεργασίας με κρατικούς υπαλλήλους, καθώς και της παράλληλης διατήρησης δεσμών με ιδιώτες εντολείς, διευκολύνεται η πραγμάτωση πράξεων διαφθοράς. Ιδίως στο πεδίο των δημοσίων συμβάσεων, οι μεσάζοντες διαδραματίζουν διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ των οικονομικών φορέων του ιδιωτικού τομέα και των αρμοδίων διοικητικών οργάνων που είναι επιφορτισμένα με την προκήρυξη και διενέργεια διαγωνισμών. Μέσω της άσκησης επιρροής και της λήψης αμοιβής υπό μορφή προμήθειας, συμβάλλουν στην κατεύθυνση ή αλλοίωση της διαδικασίας υπέρ των συμφερόντων των εντολέων τους. Η ενεργοποίησή τους εντός ενός παράνομου δικτύου εξυπηρετεί τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων κατά τρόπο μη θεσμικό, αποφέροντας σημαντικά οικονομικά οφέλη στους ιδιώτες με τους οποίους συνεργάζονται. Περαιτέρω, η χρήση των μεσαζόντων λειτουργεί ως μηχανισμός συγκάλυψης, μειώνοντας τον κίνδυνο έκθεσης των εμπλεκόμενων μερών και αποτρέποντας την ανάληψη του σχετικού ηθικού και νομικού κόστους.¹⁰

1.4. Η συστηματική και οργανωμένη δράση των μεσαζόντων και η αναγκαιότητα ελέγχου της

Η δραστηριότητα των μεσαζόντων, λόγω της πολυπλοκότητάς της και της ανάγκης για ειδικές γνώσεις, συχνά συνιστά οργανωμένη επαγγελματική ενασχόληση. Η διεθνοποίηση των αγορών και οι νέες ευκαιρίες σύναψης διεθνών συμβάσεων έχουν προσδώσει διεθνή χαρακτήρα στην εν λόγω δραστηριότητα. Η εντός και εκτός των εθνικών συνόρων δράση των μεσαζόντων απαιτεί την ύπαρξη ισχυρών διασυνδέσεων, αυξημένη κοινωνική παρουσία, εξειδικευμένες οικονομικές και νομικές γνώσεις, καθώς και τη διαχείριση περισσότερων διαβατηρίων και τόπων κατοικίας στο εξωτερικό. Περαιτέρω, είναι σύνηθες οι μεσάζοντες να διασφαλίζουν την περιουσία τους σε φορολογικούς παραδείσους, η οποία ενδέχεται να έχει αποκτηθεί παράνομα. Μέσω των παραπάνω, οι μεσάζοντες

⁹ Χατζηκώστας, Κ., (2010), Η Δωροδοκία στον Ιδιωτικό τομέα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 89

¹⁰ Χατζηκώστας, Κ., (2014) στο: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, τόμος II, Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα Γκμπάντι, Αθήνα, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκουλας, σελ. 586

διασφαλίζουν για τα μέρη που επιθυμούν την επίτευξη της συναλλαγής ευνοϊκούς όρους και μειωμένους κινδύνους. Είναι επίσης αποδεδειγμένο ότι εντός του πλαισίου φαινομένων διαφθοράς, εμφανίζονται εκβιασμοί μεταξύ των μερών, οι οποίοι αποσκοπούν είτε στην απόκρυψη της συναλλαγής είτε στην μεγιστοποίηση του οικονομικού οφέλους. Η παρέμβαση του μεσάζοντα ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο εμφάνισης αυτών των φαινομένων, καθώς συνδράμει στην εξασφάλιση ομαλής επικοινωνίας μεταξύ των μερών, ενισχύοντας έτσι τη βιωσιμότητα της συναλλαγής. Επιπλέον, η έντονη παρουσία των μεσαζόντων στο πεδίο της διαφθοράς καθιστά επιτακτική την ποινικοποίηση της εμπλοκής τους. Η συμπεριφορά των μεσαζόντων μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις συμμετοχής στο έγκλημα της δωροδοκίας, είτε στην ενεργητική είτε στην παθητική του μορφή, ενώ ταυτόχρονα ενδέχεται να στοιχειοθετεί και τα εγκλήματα της απάτης ή της εκβίασης, ανάλογα με τις συνθήκες της συναλλαγής.¹¹

¹¹ Χατζηκώστας, Κ., (2010), ό.π, σελ 89-90.

Κεφάλαιο 2

Η ιστορική πορεία του αδικήματος της άσκησης αθέμιτης επιρροής, όπως αποτυπώνεται στα εθνικά και διεθνή νομοθετικά κείμενα

2.1. Ο ν. 5227/1931

Το αδίκημα της εμπορίας επιρροής δεν συνιστά νεοπαγές νομικό μόρφωμα εισαχθέν στην ελληνική έννομη τάξη κατόπιν συμμόρφωσης προς διεθνείς δεσμεύσεις καταπολέμησης της διαφθοράς. Η πρώτη τυποποίηση της συγκεκριμένης αξιόποινης συμπεριφοράς εντοπίζεται ήδη στο άρθρο 11 του ν. 5227/1931, κατά το χρονικό διάστημα που ίσχυε ακόμη ο Ποινικός Νόμος, προ της θέσεως σε ισχύ του Ποινικού Κώδικα.

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και χρηματική ποινή από 10.000 έως 1.000.000 δραχμές, όποιος, είτε αληθώς είτε ψευδώς, προβάλλει την παράσταση ότι, λόγω των κοινωνικών ή επαγγελματικών του σχέσεων, της ιδιότητάς του ή του κύρους και της επιρροής του, είναι σε θέση να μεσολαβήσει υπέρ τρίτου ή υπέρ εαυτού αλλά για λογαριασμό τρίτου, είτε για τη σύναψη οποιασδήποτε σύμβασης με το Δημόσιο ή με τα λοιπά πρόσωπα του άρθρου 1 του εν λόγω νόμου είτε για την πρόκληση οποιασδήποτε πράξης ή παράλειψης εκ μέρους των υπαλλήλων, αντιπροσώπων ή οργάνων των προσώπων αυτών, και λαμβάνει ή αποσπά υπόσχεση παροχής ωφελήματος, είτε χρηματικού είτε άλλης φύσεως, για τον εαυτό του ή τρίτο.

2.1.1. Σκοπός θέσπισης της διάταξης του άρθρου 11 ν. 5227/1931

Ο νομοθέτης, με την ως άνω ρύθμιση, επιδίωξε την αποτροπή της διαμεσολαβητικής δραστηριότητας ιδιωτών προς τις δημόσιες υπηρεσίες, με σκοπό την αποφυγή παράνομων συναλλαγών, καθώς και της εδραίωσης της πεποίθησης στους πολίτες ότι η διεκπεραίωση των υποθέσεών τους εξαρτάται από την καταβολή αμοιβής σε τρίτα πρόσωπα δρώντα εξωθεσμικά.¹²

Η παρέμβαση τέτοιων τρίτων προσώπων, τα οποία ενεργούν χωρίς θεσμική εξουσιοδότηση, υποσκάπτει τη νομιμότητα της διοικητικής δράσης και κλονίζει την

¹² ΣυμβΑΠ 74/1999 ΠοινΧρον 1999, 317 επ., ΑΠ 1751/2000 ΠοινΔικ 2001, 439

αξιοπιστία των δημόσιων υπηρεσιών, οι οποίες οφείλουν να λειτουργούν υπό καθεστώς ισονομίας και αντικειμενικότητας, εξυπηρετώντας τους πολίτες χωρίς μεσολάβηση αμειβόμενων παρεμβάσεων. Η ερμηνευτική προσέγγιση της νομολογίας κατατείνει στο συμπέρασμα ότι η κύρια ratio της διάταξης είναι η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην αντικειμενική, αμερόληπτη και ισότιμη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, απαλλαγμένης από πρακτικές ευνοιοκρατίας, οι οποίες απορρέουν από την εκμετάλλευση πολιτικής ή κοινωνικής επιρροής.¹³

2.1.2. Η ειδική υπόσταση του εγκλήματος του άρθρου 11 ν. 5227/1931

Το άρθρο 11 του ν. 5227/1931 τυποποιεί αποκλειστικώς την παθητική μορφή της εμπορίας επιρροής, ήτοι την εγκληματική συμπεριφορά του μεσάζοντα, ο οποίος συνιστά το αποκλειστικό υποκείμενο της εν λόγω αξιόποινης πράξης. Αντιθέτως, το πρόσωπο που παρέχει ή υπόσχεται το ωφέλημα δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης.

Η εγκληματική συμπεριφορά συνίσταται στην προβολή εκ μέρους του μεσάζοντα ισχυρισμού ότι, λόγω της ιδιότητάς του, των κοινωνικών του σχέσεων ή του κύρους και της επιρροής του, δύναται να ασκήσει επιρροή προς αρμόδιο όργανο του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων του εντολέα του. Η τυποποίηση καλύπτει και περιπτώσεις συμφωνιών μεταξύ ιδιωτών, εφόσον η μεσολάβηση αφορά υπόθεση σχετιζόμενη με το Δημόσιο ή με λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου χαρακτήρα. Σύμφωνα με τη θεωρία, τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά που συγκροτούν την αντικειμενική υπόσταση της πράξης είναι τα εξής:

α) Οι «σχέσεις» του μεσάζοντα, ήτοι οι προσωπικές επαφές ή διάυλοι επικοινωνίας που διαθέτει με τα καθ' ύλην αρμόδια όργανα ή με πρόσωπα του περιβάλλοντός τους.

β) Η «ιδιότητά» του, η οποία μπορεί να αφορά τόσο επίσημες επαγγελματικές ιδιότητες όσο και ανεπίσημους κοινωνικούς ρόλους που του προσδίδουν κύρος.

γ) Η «επιρροή» και το «κύρος», τα οποία παρουσιάζονται από τον δράστη ως παράγοντες που καθιστούν τη μεσολάβηση πρόσφορη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος. Η έννοια του επαγγελματικού ρόλου περιλαμβάνει, πέραν της άσκησης

¹³ ΑΠ 1760/2009 (Πολ), ΧρΙδ 2010, 537 επ

συγκεκριμένων καθηκόντων, και τη θέση, τον τίτλο ή το αξίωμα που έχει ανατεθεί στο πρόσωπο, εκ των οποίων κατά κανόνα απορρέουν δικαιώματα, εξουσία και επιρροή. Ως «επιρροή» νοείται η ικανότητα ενός προσώπου να επενεργεί επί της βούλησης ή της κρίσης τρίτων, μέσω της δημιουργίας πνευματικών ή ψυχολογικών ερεθισμάτων, ικανών να κατευθύνουν τη συμπεριφορά του επηρεαζόμενου προσώπου προς τη λήψη ορισμένων αποφάσεων ή την πρόκληση συγκεκριμένων αποτελεσμάτων. Αντιστοίχως, ως «κύρος» νοείται το σύνολο των κοινωνικών και επαγγελματικών χαρακτηριστικών –όπως η ιδιότητα, η θέση ή το αξίωμα ενός προσώπου– τα οποία συνεπάγονται την αναγνώριση, την εμπιστοσύνη και τον σεβασμό των λοιπών, καθιστώντας πιθανή την αποδοχή των απόψεών του άνευ ουσιώδους αντιλόγου. Ο μεσολαβών δύναται να παρουσιάζει προς τον εντολέα του ότι διαθέτει τις ως άνω ιδιότητες είτε αληθώς είτε ψευδώς.¹⁴

2.2. Το ποινικό αδίκημα της εμπορίας επιρροής στο πλαίσιο των διεθνών συμβάσεων

2.2.1. Η Ποινική Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Διαφθορά

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ανέλαβε πρωτοβουλία στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς μέσω της συγκρότησης Διεπιστημονικής Ομάδας για τη Διαφθορά (Multidisciplinary Group on Corruption), η οποία εκπόνησε δύο διεθνή νομικά κείμενα, μία ποινική και μία αστική σύμβαση, οι οποίες υιοθετήθηκαν από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου το έτος 1999.

Η Ποινική Σύμβαση για τη Διαφθορά (Criminal Law Convention on Corruption – Convention Pénale sur la Corruption) καταρτίστηκε εντός διετίας (1996–1998), ήτοι εντός συντόμου χρονικού διαστήματος, γεγονός που υποδηλώνει την ιδιαίτερη σπουδαιότητα που αποδόθηκε στην εν λόγω νομοθετική πρωτοβουλία. Υπεγράφη στο Στρασβούργο την 15η Μαΐου 2003 και, σύμφωνα με το προοίμιό της, αποσκοπεί στην προστασία της κοινωνίας από τη διαφθορά, μέσω της θέσπισης κατάλληλου ποινικού πλαισίου και της λήψης προληπτικών μέτρων, υπογραμμίζοντας ότι η διαφθορά συνιστά απειλή για το κράτος δικαίου, τη δημοκρατική λειτουργία και τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ

¹⁴ Σάμιος Θ., (2012), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι – Μεσάζοντες Ν. 5227/1931 (άρθρα 1, 9, 11-13) στο: Στέφανος Κ. Παύλου, Θωμάς Π. Σάμιος, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, Ερμηνεία κατ'άρθρον, τόμος II, σελ 8

παράλληλα υπονομεύει τη χρηστή διοίκηση. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της διαφθοράς στοχεύει στην υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου και συνεκτικού νομικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της διαφθοράς και της εμπορίας επιρροής. Το άρθρο 12 της Σύμβασης, με τίτλο «Προσφορά για άσκηση επιρροής», επιβάλλει σε κάθε κράτος Μέλος να υιοθετήσει κατάλληλα νομοθετικά και άλλα μέτρα για την ποινικοποίηση της προσφοράς επιρροής με σκοπό την απόκτηση παράνομων πλεονεκτημάτων ή την παράβαση των καθηκόντων των δημοσίων αξιωματούχων ή άλλων υπευθύνων για τη λήψη αποφάσεων, σε επίπεδο τόσο εθνικό όσο και διεθνές.

Η ποινικοποίηση της προσφοράς επιρροής συνιστά άμεση επέμβαση στη διαφθορά, με στόχο την εξάλειψη της άσκησης επιρροής που ενδέχεται να επηρεάσει την αμεροληψία των δημόσιων λειτουργών ή την ακεραιότητα των δημόσιων διαδικασιών. Επιπλέον, η Σύμβαση καλεί τα κράτη να ποινικοποιήσουν άλλες διαφθαρμένες ενέργειες, όπως την ενεργητική και παθητική δωροδοκία (άρθρα 2-8), τη δωροδοκία υπαλλήλων διεθνών οργανισμών και τη συμμετοχή σε εγκλήματα που αφορούν την εμπορία επιρροής (άρθρο 12). Η Σύμβαση αναγνωρίζει την ανάγκη ενίσχυσης της ποινικής ευθύνης τόσο των φυσικών προσώπων όσο και των νομικών προσώπων (άρθρο 18) και απαιτεί από τα κράτη να θεσπίσουν αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη, την καταστολή και την αποτροπή των εγκλημάτων διαφθοράς. Το πλαίσιο της Σύμβασης απαιτεί από τα κράτη Μέλη να δημιουργήσουν μηχανισμούς για την παρακολούθηση και την εφαρμογή της, όπως το GRECO, το οποίο αποτελεί το αρμόδιο όργανο για την αξιολόγηση και την προώθηση της συμμόρφωσης των κρατών με τις διατάξεις της.¹⁵

Επιπλέον, η Σύμβαση προνοεί για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών, παρέχοντας έναν διεθνή νομικό μηχανισμό για την καταπολέμηση της διαφθοράς και της εμπορίας επιρροής, διασφαλίζοντας την ορθότητα των δημοσίων λειτουργιών και την ακεραιότητα των θεσμών.

Ειδικότερα, το άρθρο 12 της Ποινικής Σύμβασης κατά της Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης, υπό τον τίτλο «Προσφορά για άσκηση επιρροής», επιβάλλει σε κάθε κράτος-μέρος την υποχρέωση λήψης των αναγκαίων νομοθετικών ή άλλων μέτρων, προκειμένου να θεσπίσει ως ποινικά κολάσιμες πράξεις, σύμφωνα με το εσωτερικό του δίκαιο και υπό την προϋπόθεση της ύπαρξης δόλου, την υπόσχεση, την παροχή ή την

¹⁵ Τσήτσουρα, Α., (2000), Η πρόληψη και η καταστολή της διαφθοράς (δωροδοκίας) στο προσκήνιο της αντεγκληματικής πολιτικής – Η Ποινική Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, ΠοινΔικ 2000, σελ 875 επ.

προσφορά – αμέσως ή εμμέσως – οποιουδήποτε μη νόμιμου πλεονεκτήματος σε πρόσωπο που ισχυρίζεται ή διαβεβαιώνει ότι έχει τη δυνατότητα να ασκήσει αθέμιτη επιρροή επί της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων εκ μέρους οποιουδήποτε από τα αναφερόμενα στα άρθρα 2, 4 έως 6 και 9 έως 11 πρόσωπα. Η ποινική απαξία καταλαμβάνει εξίσου την απαίτηση, λήψη ή αποδοχή της υπόσχησης ή προσφοράς τέτοιου ωφελήματος, ανεξαρτήτως του εάν το εν λόγω πλεονέκτημα προορίζεται για το ίδιο πρόσωπο ή για τρίτον, καθώς και ανεξαρτήτως του εάν η επιρροή ασκείται πράγματι ή εάν οδηγεί στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Οι αποδέκτες της επιρροής, κατά τα αναφερόμενα άρθρα της Σύμβασης, είναι δημόσιοι λειτουργοί, μέλη εθνικών κοινοβουλίων (εγχώριων ή αλλοδαπών), αλλοδαποί δημόσιοι λειτουργοί, υπάλληλοι διεθνών οργανισμών, καθώς και δικαστές ή λοιποί λειτουργοί διεθνών δικαστηρίων.¹⁶

Κατά την Επεξηγηματική Έκθεση της Σύμβασης, η εν λόγω διάταξη εισάγει, για πολλά νομικά συστήματα, ένα νέο ποινικό αδίκημα. Η εμπορία επιρροής διαφοροποιείται ουσιαστικά από τη δωροδοκία, αν και το προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι κοινό: η διασφάλιση της διαφάνειας και της αμεροληψίας κατά τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων στη δημόσια διοίκηση. Η ποινικοποίηση του συγκεκριμένου φαινομένου αποσκοπεί στην αποτροπή της δράσεως προσώπων που, λόγω της κοινωνικής ή επαγγελματικής τους εγγύτητας με τη δημόσια εξουσία, είναι σε θέση ή ισχυρίζονται ότι είναι σε θέση να ασκήσουν επιρροή, αποκομίζοντας ιδιοτελή οφέλη και συντηρώντας το πλέγμα της διαφθοράς. Η προβλεπόμενη στο άρθρο 12 αξιόποινη συμπεριφορά συγκροτεί τριμερή σχέση: μεταξύ του επιδιώκοντος τη λήψη ορισμένης δημόσιας απόφασης, του μεσάζοντος που ισχυρίζεται πως μπορεί να ασκήσει επιρροή, και του δημόσιου λειτουργού επί του οποίου πρόκειται να ασκηθεί η επιρροή. Η ειδοποιός διαφορά από την ενεργητική δωροδοκία έγκειται στο ότι το πρόσωπο που παρεμβάλλεται (ο μεσάζων) δεν απαιτείται να ενεργήσει ή να παραλείψει υπηρεσιακή πράξη, αλλά αρκεί ο ισχυρισμός ότι, λόγω θέσης ή γνωριμιών, δύναται να επηρεάσει τη σχετική διαδικασία. Επιπλέον, σε αντίθεση με την παθητική δωροδοκία, ο ωφελούμενος δεν είναι ο δημόσιος λειτουργός αλλά ο ενδιάμεσος. Σημειώνεται δε, κατά την Επεξηγηματική Έκθεση, ότι η ποινική ευθύνη του τελευταίου

¹⁶ Ανδρουλάκης, Ι., (2013), Το παγκόσμιο νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της διαφθοράς, 6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων με θέμα «Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας – δυνατότητες και όρια», σελ 96

υφίσταται ακόμη και όταν στερείται πράγματι της δυνατότητας άσκησης επιρροής, αρκεί να διατείνεται ψευδώς ότι την διαθέτει.¹⁷

2.2.2. Η κύρωση της Σύμβασης με το άρθρο 6 του ν. 3560/2007

Παρά την πρόβλεψη του άρθρου 37 της Σύμβασης του Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά, η οποία παρέχει τη δυνατότητα στα συμβαλλόμενα μέρη να διατυπώνουν επιφυλάξεις ως προς την ποινικοποίηση ορισμένων αδικημάτων, η Ελληνική Δημοκρατία προέβη στην κύρωση της εν λόγω Σύμβασης, άνευ επιφύλαξης, με τον ν. 3560/2007. Στο άρθρο 6 του νόμου, υπό τον τίτλο «Προσφορά για άσκηση επιρροής», θεσπίζεται η ποινικοποίηση της εμπορίας επιρροής, ως ακολούθως:

1. Υπόκειται σε ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών (3) μηνών και χρηματική ποινή, όποιος υπόσχεται, προσφέρει ή παρέχει, άμεσα ή έμμεσα, οποιοδήποτε μη οφειλόμενο οικονομικό αντάλλαγμα σε πρόσωπο το οποίο ισχυρίζεται, είτε αληθώς είτε αναληθώς, ή επιβεβαιώνει ότι δύναται να ασκήσει, παρανόμως και εκτός του πεδίου των νομίμων αρμοδιοτήτων του, επιρροή επί διαδικασίας λήψης απόφασης ή σύναψης οποιασδήποτε σύμβασης από τα πρόσωπα που αναφέρονται στα άρθρα 3 έως και 5 του παρόντος νόμου, ως αντάλλαγμα της ασκούμενης επιρροής, ανεξαρτήτως του εάν η επιρροή πράγματι ασκείται ή οδηγεί στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.
2. Με την αυτή ποινή τιμωρείται και όποιος απαιτεί, αποδέχεται ή λαμβάνει προσφορά ή υπόσχεση του ως άνω ανταλλάγματος, ως αντάλλαγμα για την υπόσχεση ή άσκηση τέτοιας επιρροής, ανεξαρτήτως πραγματοποίησης ή αποτελεσματικότητας αυτής.

Τα πρόσωπα επί των οποίων φέρεται ότι ασκείται η επιρροή καθορίζονται στα άρθρα 3 έως 5 και περιλαμβάνουν: α) Δημοσίους υπαλλήλους, λειτουργούς και δικαστές, συμπεριλαμβανομένων των ενόρκων και διαιτητών, που υπηρετούν σε άλλο κράτος μέλος της Σύμβασης·

β) Λειτουργούς ή υπαλλήλους διεθνών ή υπερεθνικών οργανισμών στους οποίους μετέχει η Ελλάδα, ανεξαρτήτως συμβατικής ή αποσπασμένης σχέσης, καθώς και πρόσωπα που εκτελούν ανάλογα καθήκοντα·

γ) Πρόσωπα με δικαιοδοτικές αρμοδιότητες ή με καθήκοντα διαιτητή ή ενόρκου ενώπιον

¹⁷ Explanatory Report – ETS 173 – Criminal Law Convention on Corruption, σημ. 64 διαθέσιμη στον ιστότοπο <https://rm.coe.int>, πρόσβαση 10/04/2025

διεθνών δικαστηρίων των οποίων η δικαιοδοσία έχει γίνει αποδεκτή από την Ελληνική Δημοκρατία·

δ) Μέλη δημοσίων συνελεύσεων με νομοθετική ή διοικητική αρμοδιότητα, όπως μέλη εθνικών κοινοβουλίων ή τοπικών συμβουλίων κρατών μερών της Σύμβασης·

ε) Μέλη κοινοβουλευτικών συνελεύσεων διεθνών ή υπερεθνικών οργανισμών στους οποίους η Ελλάδα μετέχει·

στ) Διευθυντικά στελέχη ή πρόσωπα απασχολούμενα με οποιαδήποτε ιδιότητα στον ιδιωτικό τομέα.

Κατά την Αιτιολογική Έκθεση επί του σχεδίου νόμου περί «Κύρωσης και εφαρμογής της Σύμβασης του ποινικού δικαίου για τη διαφθορά και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής», το άρθρο 6 τυποποιεί το αδίκημα της προσφοράς εμπορίας επιρροής, καλύπτοντας τόσο πράξεις σχετιζόμενες με ημεδαπούς και αλλοδαπούς δημόσιους λειτουργούς και υπαλλήλους διεθνών οργανισμών όσο και περιπτώσεις σχετιζόμενες με τον ιδιωτικό τομέα. Η ρύθμιση αυτή διαφοροποιείται από την ποινική πρόβλεψη του ν. 5227/1931, ο οποίος θεωρείται ότι ρυθμίζει επαρκώς τις περιπτώσεις εμπορίας επιρροής στον καθαυτό ελληνικό δημόσιο τομέα. Ως εκ τούτου, κατά τον χρόνο εισαγωγής της ρύθμισης, συνυπήρχαν στην ελληνική έννομη τάξη δύο ποινικά πλαίσια αντιμετώπισης της εμπορίας επιρροής, το ένα ειδικό προς το εθνικό δημόσιο και το άλλο – βάσει του ν. 3560/2007 – ευρύτερης εφαρμογής, καλύπτοντας και τον διεθνή ή ιδιωτικό τομέα, λειτουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο συμπληρωματικά.¹⁸

2.2. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς (UNCAC)

Η ανωτέρω σύμβαση εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση με το ψήφισμα 58/4 στις 31 Οκτωβρίου 2003 και τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2005. Αποτελεί ένα εκτεταμένο και πολυεπίπεδο ρυθμιστικό πλαίσιο, με διατάξεις που καλύπτουν τόσο το εσωτερικό όσο και το διεθνές πεδίο. Περιλαμβάνει διατάξεις για προληπτικά μέτρα (Κεφάλαιο II), για την ποινικοποίηση και την επιβολή του νόμου (Κεφάλαιο III), για τη διεθνή συνεργασία (Κεφάλαιο IV), καθώς και για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων (Κεφάλαιο V).

Όπως διατυπώνεται στο άρθρο 1 της Σύμβασης, βασικοί της στόχοι είναι η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των μέτρων πρόληψης και καταστολής της διαφθοράς, η προώθηση και διευκόλυνση της διεθνούς συνεργασίας και της παροχής τεχνικής βοήθειας –

¹⁸ Αιτιολογική Έκθεση ν. 3560/2007, σελ 2 διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/kdiafthora01.pdf>

περιλαμβανομένης της ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων – και η ενίσχυση της ακεραιότητας, της υπευθυνότητας και της χρηστής διαχείρισης των δημόσιων υποθέσεων και της δημόσιας περιουσίας. Η ευρύτητα του ρυθμιστικού πεδίου της Σύμβασης αναδεικνύεται, μεταξύ άλλων, από το γεγονός ότι υιοθετεί ένα «περιγραφικό μοντέλο», αντί να προχωρήσει σε έναν ενιαίο ορισμό της διαφθοράς. Έτσι, αντί να ορίσει τη διαφθορά γενικά, η Σύμβαση απαιτεί ή προτρέπει τα συμβαλλόμενα κράτη να ποινικοποιήσουν επιμέρους πράξεις που συνδέονται με τη διαφθορά.

Σε διεθνές επίπεδο, καθίσταται πλέον σαφής η μετατόπιση από την παραδοσιακή ταύτιση της διαφθοράς αποκλειστικά με τη δωροδοκία, καθώς το ποινικό δίκαιο επεκτείνεται σε άλλες μορφές συμπεριφοράς – όπως για παράδειγμα η εμπορία επιρροής, η οποία ρυθμίζεται στο άρθρο 18 της Σύμβασης.¹⁹

2.2.1. Το άρθρο 18 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς

Το άρθρο 18 της Σύμβασης UNCAC, υπό τον τίτλο «Προσφορά για εμπορία επιρροής», προβλέπει την υποχρέωση των Κρατών Μερών να θεσπίζουν ποινικές κυρώσεις για τις ακόλουθες συμπεριφορές, εφόσον τελούνται με δόλο:

- α) την υπόσχεση, προσφορά ή παροχή – άμεσα ή έμμεσα – αθέμιτου πλεονεκτήματος σε δημόσιο λειτουργό ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, με σκοπό αυτό να προβεί σε κατάχρηση της πραγματικής ή υποτιθέμενης επιρροής του επί της διοίκησης ή δημόσιας αρχής, προκειμένου να εξασφαλίσει παράνομο όφελος υπέρ του ενεργούντος ή τρίτου·
- β) την απαίτηση ή αποδοχή – άμεσα ή έμμεσα – αθέμιτου πλεονεκτήματος από δημόσιο λειτουργό ή άλλο πρόσωπο, με σκοπό την κατάχρηση της πραγματικής ή υποτιθέμενης επιρροής του για την επίτευξη αθέμιτου αποτελέσματος από δημόσια αρχή.

2.2.2. Η κύρωση της Σύμβασης από την Ελλάδα με τον ν. 3666/2008

Η κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς από την Ελλάδα έλαβε χώρα με τον ν. 3666/2008. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του εν λόγω νόμου, δεν κρίθηκε απαραίτητη η ειδική νομοθετική παρέμβαση για την ενσωμάτωση της διάταξης του άρθρου 18 σχετικά με την εμπορία επιρροής, καθώς οι προβλεπόμενες περιπτώσεις

¹⁹ Χρυσίκος, Δ., (2013), Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας και άλλων πρακτικών διαφθοράς: χαρτογραφώντας» εθνικές νομοθετικές τάσεις και προσεγγίσεις στο πλαίσιο της εποπτείας εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς», 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, σελ 129 επ

θεωρήθηκε ότι καλύπτονται επαρκώς από την εθνική νομοθεσία. Ειδικότερα, η σχετική ποινική απαξία αντιμετωπίζεται στο δημόσιο τομέα μέσω του ν. 5227/1931 περί μεσαζόντων, ενώ για περιπτώσεις που εμπλέκουν τον ιδιωτικό τομέα ή αλλοδαπούς δημόσιους υπαλλήλους, εφαρμόζεται ο ν. 3560/2007.²⁰

Με την τροποποίηση του άρθρου 5 του ν. 3213/2003, η οποία επήλθε διά του άρθρου 3 του ν. 3849/2010, ο Έλληνας νομοθέτης, μολονότι είχε ήδη κυρώσει τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, δεν προέβη στην κατάργηση της υφιστάμενης διάταξης του άρθρου 11 του ν. 5227/1931. Αντιθέτως, επέλεξε την ενίσχυση του υφιστάμενου πλαισίου, εισάγοντας νέα ειδική ποινική ρύθμιση στο άρθρο 5 του ν. 3213/2003. Διά της εν λόγω ρύθμισης τυποποιήθηκε, για πρώτη φορά, η πράξη της εμπορίας επιρροής ως ποινικό αδίκημα, τόσο στην ενεργητική όσο και στην παθητική της μορφή, υπό την προϋπόθεση ότι το πρόσωπο το οποίο αποτελεί τον αποδέκτη της επιρροής υπάγεται στην κατηγορία των υπόχρεων σε δήλωση περιουσιακής κατάστασης κατά τις διατάξεις του ιδίου νόμου.

Μέχρι την ψήφιση του ν. 4254/2014, η ποινική μεταχείριση του φαινομένου της εμπορίας επιρροής παρέμενε αποσπασματική και κατακερματισμένη, καθόσον προβλεπόταν από διατάξεις τριών διακριτών νομοθετημάτων, όπως έχει ήδη επισημανθεί. Η αποσπασματική αυτή αντιμετώπιση και η εν γένει ανεπαρκής ρύθμιση του φαινομένου εντός των ειδικών ποινικών νόμων οδήγησαν τον νομοθέτη στην απόφαση για συστηματική ενοποίηση του εν λόγω ποινικού πλαισίου. Η ενοποίηση αυτή πραγματοποιήθηκε μέσω της θέσπισης νέου νομοθετήματος, με το οποίο καταργήθηκαν οι διάσπαρτες ρυθμίσεις και εισήχθη ενιαία νομοτυπική μορφή του αδικήματος της εμπορίας επιρροής στον Ποινικό Κώδικα, ήτοι στο άρθρο 237Α Π.Κ.²¹

²⁰ Αιτιολογική Έκθεση ν. 3666/2008, ιδίως σκέψη υπ' αριθμ 4, διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efcb950-340c4fb76a24/K-POINKOD-EIS.pdf>

²¹ Αιτιολογική Έκθεση ν. 4254/2014, σελ 57 – 58 διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/m-oikplai-eis.pdf>

Κεφάλαιο 3

Η Ειδική Υπόσταση του Άρθρου 237Α Π.Κ υπό την ισχύουσα νομοθετική ρύθμιση

3.1. Το προστατευόμενο έννομο αγαθό στην εμπορία επιρροής

Το αδίκημα της εμπορίας επιρροής, όπως αυτό τυποποιείται σήμερα στο άρθρο 237Α Π.Κ., εντάσσεται στο πλέγμα των ποινικών ρυθμίσεων κατά της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα. Αποτελεί δε ποινικό μετασχηματισμό παλαιότερων νομοθετικών ρυθμίσεων (ιδίως του άρθρου 11 του ν. 5227/1931) και αντανakλά τη δέσμευση του εθνικού νομοθέτη για την καταπολέμηση τόσο της άμεσης όσο και της έμμεσης διαφθοράς. Η εν λόγω ρύθμιση τελεί σε άμεση συνάρτηση με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας, ιδίως δε με τη Σύμβαση Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά του Συμβουλίου της Ευρώπης, την οποία η Ελλάδα κύρωσε με τον ν. 3560/2007. Κατά το άρθρο 237Α Π.Κ., τιμωρείται όποιος, επ' αμοιβή, υπόσχεται ή επιδιώκει να ασκήσει επιρροή σε δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο προκειμένου να τον επηρεάσει ως προς τη λήψη συγκεκριμένης απόφασης ή τη διενέργεια πράξης ή παράλειψης στα καθήκοντά του. Πρόκειται περί ιδιόμορφου εγκλήματος διαφθοράς, το οποίο διαφοροποιείται ουσιωδώς από την παραδοσιακή δωροδοκία, καθώς το δημόσιο όργανο δεν συμμετέχει απαραίτητα στην παράνομη συναλλαγή και ενδέχεται να μη γνωρίζει καν για αυτήν.²²

Η ερμηνεία του προστατευόμενου εννόμου αγαθού στο πλαίσιο του άρθρου 237Α Π.Κ. έχει αποτελέσει αντικείμενο νομολογιακού και θεωρητικού προβληματισμού. Κατά την παραδοσιακή νομολογία²³, το προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η ηθική τάξη και η χρηστή λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Στην απόφαση ΑΠ 1446/2011, επισημαίνεται ότι στο έγκλημα της δωροδοκίας προστατεύεται η καθαρότητα και η ακεραιότητα της δημόσιας υπηρεσίας, ενώ στο αδίκημα της εμπορίας επιρροής προστατεύεται ένα ευρύτερο πλαίσιο διοικητικής ηθικής και κοινωνικής νομιμοποίησης της εξουσίας.²⁴

Σύμφωνα με τη νομοθετική τεκμηρίωση (αιτιολογική έκθεση ν. 4254/2014), που παραπέμπει στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, το έννομο αγαθό είναι η διαφάνεια και η αμεροληψία κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από τα κρατικά όργανα, η οποία

²² Μπιτζιλέκης, Ν., ο.π., σελ 165 επ.

²³ ΑΠ 423/1998, ΑΠ 334/2008, ΑΠ 1448/2011, ΠοινΔικ 2012, σελ. 466

²⁴ ΑΠ 1446/2011

υποσκάπτεται από την παρασκηνιακή δράση των μεσαζόντων. Εντεύθεν, η ορθότερη προσέγγιση είναι ότι η εμπορία επιρροής θίγει ένα διακεκριμένο πεδίο έννομων αγαθών, το οποίο εκτείνεται πέραν της προσβολής της δημόσιας υπηρεσίας ως θεσμού, και συνδέεται με την εύρυθμη, διαφανή και αξιοκρατική λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού.

Η τυποποίηση της εμπορίας επιρροής στο άρθρο 237Α Π.Κ. ανταποκρίνεται στην ανάγκη κάλυψης των γκρίζων ζωνών διαφθοράς, οι οποίες δεν εντάσσονται στα αυστηρά όρια των εγκλημάτων της δωροδοκίας. Η ποινική μετατόπιση από τη βλάβη στον κίνδυνο, όπως αναγνωρίζεται και στην ερμηνευτική έκθεση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης, επιτρέπει στον ποινικό νομοθέτη να αντιμετωπίσει την υπονομευτική επίδραση της επιρροής στην διοικητική διαδικασία, ακόμη και όταν αυτή δεν φθάνει σε υλοποίηση κάποιας παράνομης πράξης. Το άρθρο 237Α Π.Κ., εντασσόμενο σε ένα σύστημα διαβαθμισμένης προστασίας της δημόσιας διοίκησης, καλύπτει ένα προγενέστερο στάδιο σε σχέση με τη δωροδοκία και προλαμβάνει την απαξίωση της διοικητικής πράξης μέσω της ενίσχυσης της εμπιστοσύνης των πολιτών στην αμεροληψία και τη διαφάνεια του διοικητικού μηχανισμού.²⁵

3.2. Το Έγκλημα της Παθητικής Εμπορίας Επιρροής (άρθρο 237Α παρ. 1 Π.Κ.)

3.2.1. Αντικειμενική Υπόσταση – Παθητική Εμπορία Επιρροής

Σύμφωνα με το άρθρο 237Α παρ. 1 Π.Κ., στοιχειοθετείται αξιόποινη πράξη όταν οποιοδήποτε πρόσωπο ζητεί ή λαμβάνει, άμεσα ή μέσω τρίτου, οποιασδήποτε φύσης ωφέλημα, για τον εαυτό του ή για άλλον, ή αποδέχεται υπόσχεση τέτοιας παροχής, ως αντάλλαγμα για την άσκηση επιρροής – πραγματικής ή προσχηματικής – επί δημόσιου λειτουργού ή υπαλλήλου, προκειμένου να επιτευχθεί πράξη ή παράλειψη στο πλαίσιο των υπηρεσιακών του καθηκόντων. Η πράξη τιμωρείται με ποινή φυλάκισης και χρηματική ποινή

3.2.2. Ο Δράστης του Εγκλήματος

Η γραμματική διατύπωση της διάταξης («όποιος») καταδεικνύει ότι το αξιόποινο μπορεί να αποδοθεί σε κάθε φυσικό πρόσωπο. Όπως αναφέρεται και στην εισηγητική έκθεση του ν. 4254/2014, το εν λόγω αδίκημα ενσωματώνει μια τριπρόσωπη σχέση διαφθοράς (με

²⁵ Αιτιολογική Έκθεση ν. 4254/2014, σελ. 57-58, διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/m-oikplai-eis.pdf>

εμπλεκόμενα τον εντολέα, τον μεσάζοντα και τον δημόσιο λειτουργό) και παράλληλα είναι διμερές, αφού υλοποιείται μέσω της συμφωνίας ανάμεσα στον εντολέα και τον μεσάζοντα.

Ο μεσάζων – ή κατά τη νομολογία «πωλητής επιρροής» – δεν απαιτείται να κατέχει δημόσια ιδιότητα, οφείλει ωστόσο να είναι εξωτερικός προς την υπηρεσιακή σχέση την οποία επικαλείται ότι μπορεί να επηρεάσει. Ενεργεί στο πλαίσιο ανάθεσης από τον εντολέα, ο οποίος επιδιώκει την ωφέλεια από τη διαμεσολάβηση και προσφέρει αντάλλαγμα για αυτή.²⁶

3.2.2. Τρόποι Τέλεσης – Ζητεί / Λαμβάνει / Αποδέχεται Υπόσχεση Παροχής

Το αδίκημα είναι γνήσιο πολύτροπο (άλλως υπαλλακτικώς μικτό), καθώς προβλέπεται η τέλεσή του μέσω διαφορετικών μορφών συμπεριφοράς (ζήτηση, λήψη, αποδοχή υπόσχεσης), χωρίς να απαιτείται πολλαπλή στοιχειοθέτηση για να πληρωθεί η αντικειμενική υπόσταση.

- Ζήτηση του ωφελήματος: Πρόκειται για μονομερή έκφραση βούλησης του δράστη προς τον εντολέα, ο οποίος προσδοκά την υπηρεσιακή εύνοια. Δεν απαιτείται ρητή διατύπωση· αρκεί η συμπεριφορά να συνάγει επαρκώς την απαίτηση. Η πρόθεση του δράστη πρέπει να είναι κατανοητή στον αποδέκτη.
- Λήψη του ωφελήματος: Η πράξη συνίσταται στην αποδοχή του ωφελήματος εκ μέρους του μεσάζοντα, με επίγνωση του λόγου για τον οποίο αυτό παρέχεται. Δεν επαρκεί η τυπική κατοχή· απαιτείται πρόθεση αποδοχής στο πλαίσιο της παράνομης συμφωνίας.
- Αποδοχή υπόσχεσης παροχής: Ο δράστης εν προκειμένω αποδέχεται προσφορά μελλοντικού ωφελήματος. Και εδώ, η αποδοχή μπορεί να συναχθεί εμμέσως από τη συμπεριφορά. Το κρίσιμο στοιχείο είναι η επίγνωση της προτεινόμενης συμφωνίας και η συνειδητή αποδοχή αυτής.

Είναι σαφές ότι όταν ο δράστης απαιτεί το ωφέλημα, κινεί ενεργά τη διαφθορά, ενώ στην περίπτωση της λήψης ή της αποδοχής της υπόσχεσης, εντάσσεται παθητικά στην τριμερή σχέση, χωρίς αυτό να μειώνει την ποινική του ευθύνη.²⁷

²⁶ Χαραλαμπίκης, Α, (2024), Συνοπτική Ερμηνεία Ποινικού Κώδικα Μετά Τις Αλλαγές Του Ν 5090/2024, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 273-275

²⁷ Α. Ζήσης, (2024), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 3η έκδ., Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 1119

3.2.3. Διεθνείς Ρυθμίσεις και Συμβατικές Υποχρεώσεις

Η έννοια της «υπόσχεσης» στο άρθρο 12 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης καλύπτει περιπτώσεις μελλοντικής παροχής, είτε πριν είτε μετά την άσκηση επιρροής. Η «παροχή» και η «προσφορά» αφορούν περιπτώσεις άμεσης ή επικείμενης ανταλλαγής. Η Σύμβαση του ΟΗΕ (άρθρο 18), παρότι δεν αναφέρεται ρητά στη «λήψη», επιτρέπει την ερμηνευτική της ενσωμάτωση μέσω της έννοιας της αποδοχής.

Η δυνατότητα τέλεσης του αδικήματος και «μέσω τρίτου» αναγνωρίζει ότι το ωφέλημα μπορεί να μεταβιβαστεί μέσω ενδιάμεσου προσώπου, το οποίο ανάλογα με τη συμμετοχή του, ενδέχεται να φέρει ποινική ευθύνη είτε ως άμεσος είτε ως απλός συνεργός. Η συγκεκριμένη πρόβλεψη, παρότι δεν είναι αναγκαία υπό το φως των γενικών ρυθμίσεων του Ποινικού Κώδικα περί συμμετοχής, ενσωματώθηκε για λόγους εναρμόνισης με τις διεθνείς συμβάσεις που έχει κυρώσει η χώρα.²⁸

3.2.4. Η Επιρροή που ο δράστης ισχυρίζεται ή επιβεβαιώνει, ψευδώς ή αληθώς, ότι μπορεί να ασκήσει

Περαιτέρω, για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της παθητικής εμπορίας επιρροής απαιτείται ο δράστης να προβάλλει ισχυρισμό ή να παρέχει επιβεβαίωση προς το πρόσωπο από το οποίο ζητεί ή λαμβάνει το ωφέλημα, ότι βρίσκεται σε θέση να ασκήσει επιρροή σε δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 159Α, 235 παρ. 1 και 237 παρ. 1 Π.Κ.

Ο νόμος ρητά προβλέπει ότι η εν λόγω επίκληση δυνατότητας άσκησης επιρροής μπορεί να είναι είτε ψευδής είτε αληθής, και ως εκ τούτου η πραγματική ύπαρξη ή μη της δυνατότητας αυτής δεν είναι κρίσιμη για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος. Όπως άλλωστε επισημαίνεται στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4254/2014, η πραγματική ικανότητα επιρροής είναι ποινικώς αδιάφορη, και ως εκ τούτου δεν απαιτείται να αποδειχθεί ότι ο μεσαζών είχε τη δυνατότητα να επιτύχει το ζητούμενο αποτέλεσμα ή ότι η επιρροή όντως ασκήθηκε. Ειδικώς, σε περίπτωση που ο ισχυρισμός του δράστη είναι ψευδής και το ζητούμενο ή ληφθέν ωφέλημα έχει περιουσιακή φύση, ενδέχεται να ανακύψει συρροή με το έγκλημα της απάτης, κατά το άρθρο 386 Π.Κ., εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτού.

²⁸ Σάμιος, Θ., οπ. παρ. σελ 8 επ.

Καθίσταται σαφές ότι το έγκλημα της παθητικής εμπορίας επιρροής συνιστά έγκλημα διακινδύνευσης, αφού αρκεί η έκθεση του εννόμου αγαθού σε κίνδυνο, χωρίς να απαιτείται η επέλευση πραγματικής ζημίας ή η άσκηση της υποσχεθείσας επιρροής. Εξ αυτού συνάγεται και η διαφορά από προϊσχύσασες ρυθμίσεις, όπως το καταργηθέν άρθρο 11 του ν. 5227/1931, το οποίο απαιτούσε την επίκληση συγκεκριμένων προσόντων ή σχέσεων του μεσάζοντα (όπως κύρος, επαγγελματική ιδιότητα ή προσωπικές διασυνδέσεις) προκειμένου να θεμελιωθεί το αδίκημα. Αντιθέτως, η ισχύουσα διάταξη αρκείται στην υποκειμενική προβολή της δυνατότητας άσκησης επιρροής, ανεξαρτήτως της βασιμότητάς της.²⁹

3.2.5. Η έννοια του «οποιασδήποτε φύσης ωφελήματος»

Ο νομοθέτης, στο πλαίσιο της διατύπωσης της αντικειμενικής υπόστασης του άρθρου 237Α παρ. 1 Π.Κ., επέλεξε να χαρακτηρίσει το ωφέλημα, το οποίο ζητείται, λαμβάνεται ή του οποίου η υπόσχεση αποδοχής γίνεται δεκτή από τον δράστη, ως «οποιασδήποτε φύσης», υιοθετώντας διατύπωση ευρείας εμβέλειας.

Κατά κανόνα, το ωφέλημα ταυτίζεται με την υλική ή περιουσιακή αντιπαροχή, όπως είναι η παροχή χρηματικού ποσού ή η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων, που δίδονται στον μεσάζοντα προκειμένου αυτός να μεσολαβήσει υπέρ του δότη με την επίκληση της επιρροής του σε δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η καταβολή αμοιβής για την εξασφάλιση διορισμού σε δημόσια θέση. Ωστόσο, από την ευρύτητα της νομοθετικής διατύπωσης προκύπτει σαφώς ότι το ωφέλημα δεν περιορίζεται σε περιουσιακής φύσης παροχές, αλλά μπορεί να εκτείνεται και σε οφέλη άυλης φύσης. Τέτοια μπορούν να είναι η ικανοποίηση προσωπικών ή επαγγελματικών επιδιώξεων, η γενετήσια ικανοποίηση, η εξασφάλιση ευνοϊκών συνθηκών απασχόλησης ή η παροχή κοινωνικών, επαγγελματικών ή άλλου είδους προνομίων. Απαραίτητο είναι, ωστόσο, να πρόκειται για αντικειμενικώς προσμετρήσιμο πλεονέκτημα, το οποίο εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο των παροχών που είναι δεκτές στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον – δηλαδή ωφέλημα που μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο συναλλαγής στην «αγορά». Δεν εντάσσονται στην έννοια του ωφελήματος παροχές οι οποίες υπερβαίνουν την κοινωνική ή νομική ανοχή, ή δεν μπορούν να εξομοιωθούν, έστω και κατ' αναλογία, με περιουσιακής φύσης ανταλλάγματα.³⁰

²⁹ Φράγκος, Κ., (2020), Ποινικός Κώδικας (Ν. 4619/2019 και Ν. 4637/2019), Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 1096

³⁰ Μαργαρίτης, Μ., & Μαργαρίτη Άντα, (2024), Ποινικός Κώδικας Ερμηνεία – Εφαρμογή, 3^η έκδοση, σελ. 730-734

Σε επίπεδο διεθνούς δικαίου, οι Συμβάσεις κατά της διαφθοράς υιοθετούν ελαφρώς διαφορετική ορολογία. Συγκεκριμένα, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κάνει λόγο για «μη οφειλόμενο πλεονέκτημα», το οποίο δίδεται ως αντάλλαγμα για άσκηση επιρροής, ανεξαρτήτως του εάν αυτή έχει ήδη πραγματοποιηθεί ή προβλέπεται να πραγματοποιηθεί στο μέλλον. Σύμφωνα με την επεξηγηματική έκθεση της Σύμβασης, το πλεονέκτημα μπορεί να συνίσταται τόσο σε υλικά αγαθά, όσο και σε άυλα οφέλη όπως η φήμη, η επιρροή ή η επαγγελματική ανέλιξη. Η έλλειψη νόμιμου δικαιώματος του μεσάζοντα να αξιώσει το πλεονέκτημα καθιστά τούτο «μη οφειλόμενο». Εξαιρούνται από τον ποινικό κολασμό τα πλεονεκτήματα που κατά το δίκαιο ή το εθιμικό δίκαιο θεωρούνται επιτρεπτά, όπως είναι τα μικρής αξίας δώρα στο πλαίσιο καθιερωμένων επαγγελματικών πρακτικών.

Αντίστοιχη προσέγγιση υιοθετείται και στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών, η οποία περιλαμβάνει εκτενή ερμηνεία του όρου «μη οφειλόμενο πλεονέκτημα», αναγνωρίζοντας την ευρύτητα του περιεχομένου του (υλικά αγαθά, αντικείμενα, παροχές κ.λπ.). Ωστόσο, η Σύμβαση αυτή συνδέει άμεσα την παροχή του πλεονεκτήματος με την επιρροή που ασκεί ο μεσάζων, στοιχείο το οποίο προσεγγίζει τη δομή του εγκλήματος της δωροδοκίας. Στην εμπορία επιρροής, όμως, δεν απαιτείται ούτε η άσκηση της επιρροής ούτε η επέλευση αποτελέσματος· εξ αυτού του λόγου, η απαιτούμενη σύνδεση μεταξύ παροχής και επιρροής θεωρείται περιττή ή και προβληματική, καθώς η στοιχειοθέτηση του εγκλήματος θεμελιώνεται ήδη με την αποδοχή ή λήψη του πλεονεκτήματος με μόνη την επίκληση επιρροής.³¹

3.2.6. Το ωφέλημα υπέρ του ιδίου ή υπέρ τρίτου

Η διατύπωση του άρθρου 237Α παρ. 1 Π.Κ. προβλέπει ότι το ζητούμενο, ληφθέν ή υποσχθέν ωφέλημα μπορεί να αφορά είτε τον ίδιο τον μεσάζοντα είτε τρίτο πρόσωπο, υπέρ του οποίου αυτός ενεργεί. Συνεπώς, η παροχή δύναται να περιέλθει είτε στην περιουσία του δράστη, ως άμεσο ωφέλημα, είτε να μεταβιβαστεί υπέρ τρίτου, κατ' εντολήν ή με πρωτοβουλία του δράστη.

Για τη στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος δεν απαιτείται το ωφέλημα να καταλήξει αναγκαίως στον μεσάζοντα, αρκεί αυτός να το ζητεί ή να το αποδέχεται προς όφελος τρίτου προσώπου, όπως συγγενικό του πρόσωπο, φίλο ή συνεργάτη.

³¹ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., (2016), Η ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα από την Ευρωπαϊκή Ένωση και η επίδρασή της στην εθνική μας έννομη τάξη, στο: Δίκαιο και Πολιτική Κατά της Διαφθοράς, επιμ. Ζιούβα Δ., Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 105-109.

Ωστόσο, σε αυτή την περίπτωση, τίθεται ως ελάχιστη προϋπόθεση η ύπαρξη έμμεσης ωφέλειας για τον μεσάζοντα. Τέτοια έμμεση ωφέλεια μπορεί να υφίσταται όταν, για παράδειγμα, το πλεονέκτημα χορηγείται στην/στο σύζυγο ή οικείο πρόσωπο του δράστη, ενισχύοντας κατ' αποτέλεσμα την προσωπική ή περιουσιακή του κατάσταση.³²

3.2.7. Η απαίτηση ύπαρξης ανταλλακτικής σχέσης

Σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου 237Α παρ. 1 Π.Κ., για τη συγκρότηση του εγκλήματος της παθητικής εμπορίας επιρροής, απαιτείται η παροχή ή η υπόσχεση ωφελήματος να τελεί σε ανταλλακτική σχέση με την – αληθή ή προσχηματική – ικανότητα άσκησης επιρροής εκ μέρους του μεσάζοντα. Το στοιχείο αυτό διατυπώνεται ρητώς μέσω της φράσης «ως αντάλλαγμα», η οποία αναδεικνύει τον συναλλακτικό χαρακτήρα της παράνομης συμφωνίας και προσδίδει στο ωφέλημα τον χαρακτήρα αντιπαροχής για την παρεχόμενη επιρροή. Η ύπαρξη ανταλλακτικού δεσμού μεταξύ του ωφελήματος και της επιρροής λειτουργεί αποδεικτικά, καθώς θεμελιώνει τη σχέση αιτιώδους συνάφειας ανάμεσα στην παρασχεθείσα ή υποσχεθείσα παροχή και στην πράξη του μεσάζοντα. Η επιρροή, δηλαδή, τίθεται ως "αντικείμενο εμπορικής συναλλαγής", γεγονός που διαφοροποιεί την εν λόγω πράξη από τυχαίες ή μη συναφείς παροχές.

Ωστόσο, στην επιστημονική θεωρία δεν είναι απολύτως ομόφωνη η θέση ως προς το αν η ανταλλακτική σχέση αποτελεί συστατικό στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος ή εάν αποτελεί ερμηνευτικό μέσο προς ενίσχυση της απόδειξης του «εμπορεύσιμου χαρακτήρα» της επιρροής. Η γραμματική και τεολογική ερμηνεία της διάταξης συνηγορεί υπέρ της πρώτης εκδοχής, δηλαδή της ανάγκης ύπαρξης πραγματικής ή προσδοκώμενης αντιπαροχής ως ουσιώδους προϋπόθεσης της αξιόποινης συμπεριφοράς.³³

3.2.8. Η έννοια της «αθέμιτης επιρροής»

Ένα από τα πλέον κρίσιμα συστατικά στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της παθητικής εμπορίας επιρροής, κατά το άρθρο 237Α Π.Κ., είναι η έννοια της «επιρροής». Η επιρροή, κατά την έννοια του νόμου, αφορά τη δυνατότητα ενός προσώπου να κατευθύνει ή να διαμορφώνει τη βούληση τρίτων, ιδίως προσώπων που ασκούν δημόσια εξουσία, κατά τρόπο ικανό να επηρεάσει τις υπηρεσιακές τους ενέργειες ή παραλείψεις. Η επιρροή αυτή συνήθως απορρέει από τη θέση, το κύρος ή τις προσωπικές σχέσεις του

³² Σεβαστίδης, Χ., (2025), Ποινικός Κώδικας Ι (Ν. 4619/2019), 2η έκδ., Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ 320-327

³³ Μαργαρίτης, Μ., & Μαργαρίτη Άντα, (2024), Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία – Εφαρμογή, 3η έκδοση, Αθήνα, Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 730-734

μεσάζοντα και αξιοποιείται για την επίτευξη ιδιωτικού οφέλους, γεγονός που καθιστά την πράξη κοινωνικώς επιλήψιμη και δικαιολογεί την ποινικοποίησή της.

Η διάταξη του άρθρου 237Α Π.Κ. προβλέπει ρητώς ότι η επιρροή που τίθεται σε διαπραγμάτευση πρέπει να είναι «αθέμιτη». Η έννοια του «αθεμίτου», λόγω της γενικότητάς της, έχει ερμηνευθεί ως η επιρροή η οποία ασκείται χωρίς να προκύπτει σχετικό δικαίωμα από διάταξη νόμου, ήτοι χωρίς νομική εξουσιοδότηση ή θεσμική αρμοδιότητα. Κατά την εισηγητική έκθεση του ν. 4254/2014, η αθέμιτη φύση της επιρροής συνιστά τον πυρήνα της αξιοποιήσιμης πράξεως, καθώς δεν τιμωρείται απλώς η υποστήριξη συμφερόντων έναντι αμοιβής, αλλά η υπόσχεση ή αποδοχή αμοιβής ως αντάλλαγμα για παρεμβάσεις στον εσωτερικό σχηματισμό της βούλησης δημοσίων λειτουργών, οι οποίες στηρίζονται σε εξωϋπηρεσιακά κριτήρια και όχι στις αρχές της νομιμότητας και της αμεροληψίας.

Συνεπώς, η αθέμιτη επιρροή συνίσταται σε εκείνη την παρέμβαση που αλλοιώνει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων του δημοσίου υπαλλήλου ή λειτουργού, προκαλώντας αυτόν να πράξει ή να παραλείψει υπηρεσιακή ενέργεια όχι βάσει των θεσμικών του καθηκόντων, αλλά κατόπιν εξωτερικού, επιλήψιμου επηρεασμού. Η διάκριση αυτή είναι καθοριστική για την οριοθέτηση του αξιοποιήσιμου, καθώς διαχωρίζει τη θεμιτή επ' αμοιβή εκπροσώπηση συμφερόντων (π.χ. επαγγελματική διαμεσολάβηση, lobbying) από την εγκληματική προώθηση ιδιωτικών αιτημάτων μέσω επιρροής σε δημόσιους λειτουργούς κατά τρόπο που διαβρώνει τη δημόσια διοίκηση.³⁴

Σε διεθνές επίπεδο, παρατηρείται συναφής νομοθετική προσέγγιση. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Διαφθοράς κάνει χρήση του όρου «ανάρμοστη επιρροή» (improper influence), με την επεξηγηματική έκθεση να υπογραμμίζει ότι πρόκειται για περιπτώσεις όπου το κίνητρο της επιρροής είναι διεφθαρμένο. Σε αντίθεση, νόμιμες μορφές lobbying, εφόσον δεν παραβιάζουν τις υπηρεσιακές υποχρεώσεις του επηρεαζόμενου προσώπου, εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής της διάταξης. Αντίστοιχα, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς, στο άρθρο 18, υιοθετεί τον όρο «κατάχρηση επιρροής», χωρίς να εισάγει ρητό χαρακτηρισμό της επιρροής ως θεμιτής ή αθεμίτης, γεγονός που αφήνει περιθώρια ερμηνείας ανάλογα με τα εθνικά νομικά συστήματα. Η ουσία

³⁴ Φυτράκης, Ε., (2023), Η έννοια του αθεμίτου ωφελήματος στα εγκλήματα διαφθοράς, ΠονΧρον 5/2023, σελ 529 επ.

ωστόσο παραμένει ότι στην ποινικώς αξιόλογη επιρροή υφίσταται εκμετάλλευση της σχέσης με την εξουσία, εκτός του πλαισίου της θεμιτής και θεσμικά αναγνωρισμένης άσκησης της.³⁵

3.2.9. Τα υποκείμενα – αποδέκτες της επιρροής (άρθρα 159Α, 235 παρ. 1 και 237 παρ. 1 ΠΚ)

Κατά τη διατύπωση του νέου άρθρου 237Α ΠΚ, τα πρόσωπα που δύνανται να αποτελέσουν αποδέκτες της άσκησης επιρροής ταυτίζονται με εκείνα που προβλέπονται στα άρθρα 159Α, 235 παρ. 1 και 237 παρ. 1 ΠΚ. Ειδικότερα, το άρθρο 159Α ΠΚ ορίζει ότι αποδέκτες δύνανται να είναι πολιτικά πρόσωπα, ήτοι ο Πρωθυπουργός, μέλη της Κυβέρνησης, καθώς και αιρετά μονοπρόσωπα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού, οι οποίοι καθίστανται αντικείμενο δωροδοκίας σε αντάλλαγμα πράξης ή παράλειψης σχετικής ή αντίθετης προς τα καθήκοντά τους, είτε μελλοντικής είτε ήδη συντελεσμένης.

Η ερμηνευτική προσέγγιση των διατάξεων αυτών καθίσταται ιδιαίτερος κρίσιμη υπό το πρίσμα της νομοθετικής μεταρρύθμισης που επήλθε με τον νέο Ποινικό Κώδικα. Συγκεκριμένα, το άρθρο 237Α ΠΚ, όπως αυτό ισχύει σήμερα, αντικατέστησε την προγενέστερη παραπομπή στο άρθρο 159 του παλαιού ΠΚ, με αναφορά στο ισχύον άρθρο 159Α, το οποίο ενσωματώνει έναν ευρύτερο κύκλο επιτρεπτών αποδεκτών επιρροής, γεγονός που απαιτεί αξιολόγηση σε συνάρτηση με τις επιταγές διεθνών συμβάσεων για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Παράλληλα, αξίζει να επισημανθεί ότι η κατάργηση του άρθρου 263Α ΠΚ είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του εύρους των προσώπων που λογίζονται ως «δημόσιοι υπάλληλοι» κατά την έννοια του άρθρου 13 στοιχ. α' ΠΚ, στοιχείο που επηρεάζει την ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 235 παρ. 1 ΠΚ. Η εν λόγω κατάργηση περιορίζει πλέον την ερμηνευτική έκταση του όρου «υπάλληλος» όπως αυτός νοείται στο πλαίσιο της δωροδοκίας υπαλλήλων και συναφών εγκλημάτων.³⁶

3.2.9.1. Ο κύκλος των προσώπων που θεωρούνται δημόσιοι υπάλληλοι – Ερμηνεία του άρθρου 235 παρ. 1 Π.Κ. ως προς τα πρόσωπα δεκτικά επιρροής

Ζήτημα ιδιαίτερου ερμηνευτικού ενδιαφέροντος εν προκειμένω αποτελεί ο προσδιορισμός των προσώπων που, υπό το ισχύον νομικό πλαίσιο, θεωρούνται δημόσιοι υπάλληλοι για τους σκοπούς εφαρμογής των διατάξεων περί εμπορίας επιρροής. Η ποινική

³⁵ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., (2010), Ποινική καταστολή της διαφθοράς στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, ΠοινΧρ (1) 2010, σελ. 210 επ.

³⁶ Αδάμπας, Β., (2024), Δωροληψία υπαλλήλου, δωροδοκία και εκβίαση, ΠοινΧρ (7) 2024, σελ. 727 επ.

ευθύνη για πράξεις του άρθρου 237Α Π.Κ. εξαρτάται άμεσα από την ιδιότητα του προσώπου που αποτελεί τον αποδέκτη της επιρροής, ήτοι αν αυτός εμπίπτει στον κύκλο των προστατευομένων από τη διάταξη δημοσίων υπαλλήλων κατά την έννοια του άρθρου 235 παρ. 1 Π.Κ., το οποίο ρητώς παραπέμπει στον ορισμό του άρθρου 13 στοιχ. α' Π.Κ.

Με την κατάργηση του άρθρου 263Α Π.Κ. – διάταξη που παλαιότερα διέκρινε τον κύκλο των προσώπων που θεωρούνταν δημόσιοι υπάλληλοι και είχε θεσπιστεί αρχικώς με το Ν.Δ. 1234/1972 και μεταγενέστερα τροποποιηθεί με τον Ν. 1738/1987 – συντελέστηκε ουσιώδης συρρίκνωση του εν λόγω κύκλου. Όπως επισημαίνεται και στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 4519/2019, η κατάργηση κρίθηκε αναγκαία ενόψει των μεταβαλλόμενων οικονομικών συνθηκών, της απελευθέρωσης πρώην κρατικά ελεγχόμενων τομέων της οικονομίας και της ανάγκης αποφυγής αχρεώστητης ποινικοποίησης δραστηριοτήτων σε τομείς με σημαντική οικονομική σημασία.

Συνεπεία της εν λόγω κατάργησης, δεν θεωρούνται πλέον δημόσιοι υπάλληλοι κατά την έννοια του Ποινικού Κώδικα:

α) Τα πρόσωπα που υπηρετούν σε επιχειρήσεις ή οργανισμούς του Κράτους ή των ΟΤΑ ή σε νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, τα οποία εκμεταλλεύονται προνομιακώς ή κατ' αποκλειστικότητα υπηρεσίες κοινής ωφέλειας (όπως παροχή νερού, ενέργειας, συγκοινωνιών ή μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης),

β) Οι υπάλληλοι τραπεζών που εδρεύουν στην ημεδαπή,

γ) Οι εργαζόμενοι σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου τα οποία ιδρύθηκαν από δημόσιους φορείς, όταν αυτοί συμμετέχουν στη διοίκησή τους ή στο μετοχικό κεφάλαιο, ή όταν τα νομικά πρόσωπα υλοποιούν κρατικά προγράμματα ανάπτυξης,

δ) Τα πρόσωπα που υπηρετούν σε ιδιωτικού δικαίου νομικά πρόσωπα τα οποία επιχορηγούνται ή χρηματοδοτούνται από το Δημόσιο ή λοιπούς δημόσιους φορείς.

Συνεπώς, υπό το νέο νομοθετικό καθεστώς, η έννοια του δημοσίου υπαλλήλου περιορίζεται αποκλειστικά στα πρόσωπα που περιγράφονται στο άρθρο 13 στοιχ. α' Π.Κ., δηλαδή σε όσα ασκούν δημόσια υπηρεσία ή δημόσιο λειτούργημα κατ' εφαρμογή του διοικητικού δικαίου, χωρίς την προγενέστερη επέκταση του κύκλου μέσω του άρθρου 263Α Π.Κ. Κατά συνέπεια, ο μεσάζων δύναται να θεωρηθεί ότι τελεί το αδίκημα της εμπορίας

επιρροής μόνον όταν η επιρροή του φέρεται να ασκείται επί προσώπου που πληροί την έννοια του υπαλλήλου κατά τα άρθρα 13 και 235 Π.Κ., και όχι επί ευρύτερων κατηγοριών που δεν εμπίπτουν πλέον στη ρυθμιστική εμβέλεια του ποινικού δικαίου της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα.

3.2.9.2. Η αντικατάσταση του άρθρου 159 με το άρθρο 159Α Π.Κ. – Η οριοθέτηση των προσώπων αποδεκτών επιρροής

Στο προϊσχύσαν ποινικό καθεστώς, οι αποδέκτες επιρροής στο πλαίσιο της αντικειμενικής υπόστασης του άρθρου 237Α Π.Κ. περιλάμβαναν μεταξύ άλλων και τους πολιτικούς αξιωματούχους που κατονομάζονταν ρητώς στο άρθρο 159 Π.Κ. Ειδικότερα, στη σχετική διάταξη περιλαμβάνονταν πρόσωπα όπως ο Πρωθυπουργός, τα μέλη της κυβέρνησης, οι υφυπουργοί, οι περιφερειάρχες, αντιπεριφερειάρχες και δήμαρχοι, καθώς και τα μέλη του Κοινοβουλίου, των οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιτροπών τους, αλλά και τα μέλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Ωστόσο, κατόπιν της θέσεως σε ισχύ του νέου Ποινικού Κώδικα με τον Ν. 4619/2019, το άρθρο 159 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από το άρθρο 159Α Π.Κ., το οποίο όχι μόνο διατηρεί τη ρύθμιση για τους προαναφερθέντες πολιτικούς αξιωματούχους, αλλά διευρύνει περαιτέρω τον κύκλο των αποδεκτών επιρροής. Ειδικότερα, στην παρ. 3 του άρθρου 159Α Π.Κ. προστίθενται ρητώς:

- Ο διευθυντής επιχείρησης ή άλλο πρόσωπο που κατέχει εξουσία λήψης αποφάσεων ή εποπτείας σε επιχείρηση,
- Τα μέλη κοινοβουλευτικών συνελεύσεων διεθνών ή υπερεθνικών οργανισμών στους οποίους συμμετέχει η Ελλάδα,
- Τα μέλη του Κοινοβουλίου ή συμβουλίων τοπικής αυτοδιοίκησης άλλου κράτους.

Μέσω της παραπάνω νομοθετικής τροποποίησης επιτυγχάνεται η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 237Α Π.Κ., ώστε να συμπεριληφθούν πλέον και αλλοδαποί δημόσιοι και πολιτικοί αξιωματούχοι ως πρόσωπα επί των οποίων μπορεί να ασκηθεί επιρροή με σκοπό την τέλεση του αδικήματος της εμπορίας επιρροής. Η νομοθετική αυτή επιλογή αντανακλά τη συμμόρφωση της ελληνικής έννομης τάξης με τις διεθνείς της υποχρεώσεις, όπως αυτές απορρέουν ιδίως από τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς. Το άρθρο 12 της εν λόγω Σύμβασης επιτάσσει τη συμπερίληψη στους αποδέκτες επιρροής όχι μόνο εθνικών, αλλά και αλλοδαπών δημοσίων

αξιοματούχων, αναγνωρίζοντας την ανάγκη καταπολέμησης της διαφθοράς σε υπερεθνικό επίπεδο, ενόψει της διαρκώς εντεινόμενης διεθνοποίησης της πολιτικής και διοικητικής δράσης. Τα άρθρα 2, 4 έως 6 και 9 έως 11 της Σύμβασης, στα οποία ρητώς παραπέμπει το άρθρο 12, καθορίζουν ένα ευρύ φάσμα προσώπων που εντάσσονται στον κύκλο των δεκτικών επιρροής:

- Εθνικοί και αλλοδαποί δημόσιοι υπάλληλοι,
- Μέλη εθνικών και αλλοδαπών κοινοβουλίων και τοπικών αρχών,
- Υπάλληλοι διεθνών οργανισμών,
- Μέλη διεθνών κοινοβουλευτικών συνελεύσεων,
- Δικαστές και υπάλληλοι διεθνών δικαστικών οργάνων.

Σε αντιδιαστολή προς τα ανωτέρω, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς (άρθρο 18) δεν καθορίζει με ρητό και περιοριστικό τρόπο τα πρόσωπα που θεωρούνται δεκτικά επιρροής, αλλά κάνει χρήση γενικών εννοιών, όπως της «διοίκησης» ή της «δημόσιας αρχής», αφήνοντας στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών-μελών την ερμηνεία των όρων αυτών.

Κατά συνέπεια, η νέα διατύπωση του άρθρου 159Α Π.Κ. εξασφαλίζει συμβατότητα με τις διεθνείς συμβατικές υποχρεώσεις της Ελλάδας και ταυτόχρονα επεκτείνει σημαντικά την προστατευτική εμβέλεια της διάταξης του άρθρου 237Α Π.Κ., εντάσσοντας στο πεδίο εφαρμογής της και πρόσωπα του αλλοδαπού ή διεθνούς δημόσιου βίου.³⁷

3.2.10. Το αντικείμενο της επιρροής

Η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της εμπορίας επιρροής, κατά το άρθρο 237Α Π.Κ., προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι η επιρροή την οποία επικαλείται ή ασκεί ο μεσάζων αφορά πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης, και αποσκοπεί στο να τα ωθήσει να προβούν είτε σε πράξη είτε σε παράλειψη, η οποία να συνδέεται με την άσκηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων. Ως εκ τούτου, αντικείμενο της επιρροής νοείται η υπηρεσιακή ενέργεια του υπαλλήλου ή άλλου προσώπου που φέρει την ιδιότητα του αποδέκτη επιρροής κατά νόμον. Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του ν. 4254/2014,

³⁷ Μπιτζιλέκης, Ν., (2024), Υπηρεσιακά Εγκλήματα, 3η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 47-58

απαιτείται η επίμαχη πράξη ή παράλειψη να πραγματοποιείται στο πλαίσιο των καθηκόντων του υπαλλήλου και να εμπίπτει στην αρμοδιότητά του.³⁸

Αντιθέτως, ενέργειες που τελούνται επ' ευκαιρία της άσκησης των καθηκόντων ή λόγω της υπηρεσιακής θέσης του υπαλλήλου, χωρίς να εντάσσονται εντός του κύκλου της καθ' ύλην αρμοδιότητάς του, δεν υπάγονται στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 237Α Π.Κ. Η εν λόγω προσέγγιση αντανακλά και την οριοθέτηση που προκύπτει από τις διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες, ως επί το πλείστον, προσανατολίζονται στον επηρεασμό της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και όχι σε ευρύτερες περιπτώσεις που σχετίζονται απλώς με την κατοχή υπηρεσιακής θέσης.

Ενδεικτικώς, στο άρθρο 12 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης, το αντικείμενο της επιρροής δεν καθορίζεται με ειδικότητα, καθώς η διάταξη δεν προσδιορίζει τα όρια των ενεργειών επί των οποίων μπορεί να ασκηθεί επιρροή. Η επεξηγηματική έκθεση της Σύμβασης αρκείται στη διαπίστωση ότι η επιρροή κατευθύνεται στην εκτέλεση ή την παράλειψη της πράξης που ζητείται, χωρίς να προϋποθέτει ρητώς ότι η ενέργεια αυτή πρέπει να εμπίπτει στα καθήκοντα του υπαλλήλου. Εξάλλου, ως προς τη νομιμότητα της πράξης, σημειώνεται πως η ποινική απαξία της πράξης δεν εξαλείφεται λόγω της εν γένει νομιμότητάς της, καθότι εάν η πράξη προκλήθηκε όχι με βάση αντικειμενικά και νόμιμα κριτήρια, αλλά λόγω της επιρροής που ασκήθηκε στον υπάλληλο, τότε η πράξη καθίσταται ποινικά κολάσιμη, ανεξαρτήτως της εξωτερικής της τυπικής νομιμότητας. Στο ίδιο πλαίσιο, το άρθρο 18 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς προβαίνει σε σαφή περιγραφή του επιδιωκόμενου αποτελέσματος της κατάχρησης επιρροής. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι ο μεσαζών προβαίνει σε καταχρηστική άσκηση επιρροής προκειμένου να εξαναγκάσει ή να προκαλέσει από τη Διοίκηση ή άλλη δημόσια αρχή του κράτους την παροχή αθέμιτου ωφελήματος υπέρ του ενδιαφερόμενου ή τρίτου προσώπου.

Η ανωτέρω προσέγγιση υιοθετείται και στην ελληνική νομοθεσία, όπως ρητώς προκύπτει από τη σχετική αιτιολογική έκθεση του ν. 4254/2014, η οποία διαπιστώνει ρητή συμμόρφωση της διάταξης του άρθρου 237Α Π.Κ. προς τις επιταγές του άρθρου 12 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης.³⁹

³⁸ Αιτιολογική Έκθεση ν. 4254/2014, ο,π, σελ 57-58

³⁹ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., (2015), Ποινική νομοθεσία και ενωσιακές επιταγές – Εθνική ενσωμάτωση της ενωσιακής νομοθεσίας στο παράδειγμα της αντιμετώπισης της διαφθοράς, ΠοινΧρ (9) 2015, σελ 1023 επ.

3.2.11. Υποκειμενική Υπόσταση

Η πλήρωση της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της παθητικής εμπορίας επιρροής, όπως τυποποιείται στο άρθρο 237Α Π.Κ., απαιτεί τη συνδρομή τουλάχιστον ενδεχόμενου δόλου εκ μέρους του δράστη. Ειδικότερα, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η ειδική ποινική υπόσταση της εν λόγω πράξης, ο δράστης οφείλει να ενέχει γνώση και θέληση αναφορικά με τα εξής στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης: α) την απαίτηση ή τη λήψη ή την αποδοχή της υπόσχεσης παροχής ωφελήματος – ανεξαρτήτως αν αυτό προορίζεται για τον ίδιο ή για τρίτο πρόσωπο·

β) τον ισχυρισμό, αληθή ή ψευδή, ή την επιβεβαίωση εκ μέρους του ότι διαθέτει την ικανότητα να ασκήσει επιρροή στα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο. Περαιτέρω, ο δράστης οφείλει να έχει επίγνωση της ανταλλακτικής σχέσης που συνδέει την απόκτηση του ωφελήματος με την άσκηση της επιρροής, καθώς και να επιθυμεί ή έστω να αποδέχεται το ενδεχόμενο ύπαρξης αυτής.

Ζήτημα ερμηνευτικής φύσης εγείρεται σε ό,τι αφορά τον δόλο ως προς την υπηρεσιακή ενέργεια του προσώπου στο οποίο ασκείται η επιρροή. Η διατύπωση της διάταξης – σύμφωνα με την οποία η επιρροή ασκείται «ώστε αυτά [τα πρόσωπα] να προβούν σε πράξη ή παράλειψη που ανάγεται στην άσκηση των καθηκόντων τους» – γεννά ερμηνευτική αμφισημία ως προς το αν το εν λόγω αποτέλεσμα συνιστά απλώς περιγραφόμενο αποτέλεσμα της επιρροής ή αν πρόκειται για σκοπό του μεσαζόντα. Εάν γίνει δεκτό ότι η ως άνω φράση περιγράφει απλώς το αποτέλεσμα, τότε αρκεί η ύπαρξη ενδεχόμενου δόλου. Αντιθέτως, εάν θεωρηθεί ότι απαιτείται σκοπός – και άρα πρόκειται για έγκλημα υπερχειλούς υποστάσεως – τότε απαιτείται δόλος α' βαθμού αναφορικά με το αποτέλεσμα της υπηρεσιακής ενέργειας.⁴⁰

Η κρατούσα άποψη στη θεωρία, όπως εκφράζεται ενδεικτικά από τον Χατζηκώστα, υποστηρίζει ότι ο νομοθέτης δεν επεδίωξε να καταστήσει την εμπορία επιρροής έγκλημα σκοπού, καθώς σε μια τέτοια περίπτωση θα είχε υιοθετήσει ρητώς τη φρασεολογία «με σκοπό αυτά να προβούν...» αντί της επιλεγείσας «ώστε αυτά να προβούν...». Κατά συνέπεια, η γραμματική διατύπωση της διάταξης υποδεικνύει αντικειμενική αιτιώδη σύνδεση μεταξύ της άσκησης επιρροής και της υπηρεσιακής ενέργειας, χωρίς να απαιτείται δόλος ως προς το σκοπούμενο αποτέλεσμα.

⁴⁰ Μαργαρίτης, Μ., & Μαργαρίτη Άντα, (2024), Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία – Εφαρμογή, 3η έκδοση, σελ. 730-734

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4254/2014, η κυρωτική λειτουργία της διάταξης θεμελιώνεται στο αθέμιτο του επηρεασμού και όχι κατ' ανάγκην στην επίτευξη του αποτελέσματος. Η ποινική απαξία εντοπίζεται πρωτίστως στο γεγονός ότι η επιρροή «πωλείται» από τον μεσαζόντα προκειμένου να εξυπηρετήσει ιδιωτικά συμφέροντα μέσω της παρέμβασης σε υπηρεσιακή ενέργεια υπαλλήλου. Η πράξη του υπαλλήλου, ως αντικείμενο της επιρροής, εντάσσεται στην ανταλλακτική σχέση και ως εκ τούτου αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Εφαρμοζόμενης της αρχής της αντιστοιχίας μεταξύ υποκειμενικής και αντικειμενικής υπόστασης κατά το γενικό ποινικό δίκαιο, προκύπτει ότι ο ενδεχόμενος δόλος του δράστη θα πρέπει να εκτείνεται και στην υπηρεσιακή ενέργεια του υπαλλήλου, η οποία συνιστά αναπόσπαστο μέρος της αξιοποιήσιμης πράξης.⁴¹

3.2.12. Ποινικές Κυρώσεις – Δήμευση

Το συγκεκριμένο ποινικό αδίκημα τιμωρείται με ποινή φυλάκισης που κυμαίνεται από δέκα (10) ημέρες έως και πέντε (5) έτη, καθώς και με χρηματική ποινή. Περαιτέρω, το άρθρο 238 του Ποινικού Κώδικα προβλέπει ρητώς την επιβολή της παρεπόμενης ποινής της δήμευσης στον καταδικασθέντα για το αδίκημα του άρθρου 237Α Π.Κ., παραπέμποντας προς τούτο στις διατάξεις του άρθρου 68 Π.Κ.

Επισημαίνεται ότι η δήμευση, ως παρεπόμενη ποινή, επιβάλλεται αποκλειστικά κατόπιν καταδικαστικής απόφασης και δεν είναι δυνατόν να επιβληθεί σε περίπτωση απαλλαγής ή αθώωσης του κατηγορουμένου. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 68 Π.Κ., η δήμευση αφορά αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν προϊόντα πλημμελήματος τελούμενου με δόλο, καθώς και το τίμημα αυτών ή περιουσία που αποκτήθηκε άμεσα ή έμμεσα με αυτά. Επιπροσθέτως, δήμευση δύναται να επιβληθεί και επί αντικειμένων ή περιουσιακών στοιχείων τα οποία χρησίμευσαν ή προορίζονταν για την τέλεση της αξιόποινης πράξης, υπό την προϋπόθεση ότι ανήκουν στον αυτουργό ή σε κάποιον από τους συμμετόχους. Σε περίπτωση ανάμειξης των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων με νόμιμη περιουσία, η δήμευση επιβάλλεται επί της αναλογούσας αξίας των αναμειχθέντων στοιχείων.

Η παρ. 3 του ίδιου άρθρου εισάγει τη ρύθμιση της «αναπληρωματικής δήμευσης», ήτοι της επιβολής δήμευσης επί άλλων περιουσιακών στοιχείων ίσης αξίας, στην περίπτωση

⁴¹ Χατζηκώστας, Κ., Η καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα με τα μέσα του ποινικού δικαίου, με έμφαση στη δωροδοκία ως κύρια μορφή διαφθοράς στην Ελλάδα. Οι σημαντικότερες αλλαγές που έφερε ο Ν. 4254/2014, ΠοινΔικ, (5) /2016, σελ. 369 επ.

κατά την οποία τα προβλεπόμενα προς δήμευση αντικείμενα δεν υφίστανται ή δεν έχουν εντοπιστεί κατά τον χρόνο έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης. Επιπλέον, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 68 Π.Κ., δήμευση είναι δυνατόν να επιβληθεί και σε τρίτο πρόσωπο, στο οποίο μεταβιβάστηκαν ή περιήλθαν με οποιονδήποτε τρόπο τα προς δήμευση αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία, υπό την προϋπόθεση ότι το εν λόγω πρόσωπο γνώριζε την πιθανότητα τα στοιχεία αυτά να προέρχονται από πλημμέλημα εκ δόλου, και ότι σκοπός της μεταβίβασης ήταν η αποτροπή της δήμευσης.

Η συνολική αξιολόγηση του πλαισίου ποινών, ήτοι της σωρευτικής επιβολής ποινής φυλάκισης, χρηματικής ποινής και δήμευσης, αποτυπώνει μία ιδιαίτερα αυστηρή στάση του νομοθέτη έναντι της πράξης της παθητικής εμπορίας επιρροής. Η αντιμετώπιση αυτή εξομοιώνει ποινικώς την εν λόγω συμπεριφορά με εκείνη της δωροδοκίας υπαλλήλου στην βασική της μορφή (άρθρο 235 παρ. 1 Π.Κ.). Ωστόσο, τούτο εγείρει προβληματισμούς σε σχέση με την αρχή της αναλογικότητας, δεδομένου ότι η δωροδοκία συνιστά έγκλημα βλάβης, προσβάλλοντας ευθέως την καλή και αμερόληπτη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, ενώ, αντιθέτως, το αδίκημα του άρθρου 237Α παρ. 1 Π.Κ. συνιστά έγκλημα διακινδύνευσης, ήτοι προσβάλλει δυνητικά και όχι πραγματικά την εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας.⁴²

3.2. Το έγκλημα της ενεργητικής εμπορίας επιρροής – Άρθρο 237Α παρ. 2 Π.Κ.

Η παράγραφος 2 του άρθρου 237Α Ποινικού Κώδικα θεσπίζει την ποινική κύρωση σε βάρος του προσώπου που, ενεργώντας ενεργητικά, προσφέρει, υπόσχεται ή παρέχει – άμεσα ή μέσω τρίτου – οποιασδήποτε φύσεως ωφέλημα σε πρόσωπο το οποίο ισχυρίζεται ή επιβεβαιώνει, αληθώς ή ψευδώς, ότι δύναται να ασκήσει αθέμιτη επιρροή σε δημόσιο λειτουργό, υπάλληλο ή πολιτικό αξιωματούχο κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 159Α, 235 παρ. 1 και 237 παρ. 1 Π.Κ., με σκοπό την τέλεση πράξης ή παράλειψης από το εν λόγω πρόσωπο κατά την άσκηση των καθηκόντων του.

Η ως άνω διάταξη συνιστά αντεστραμμένη μορφή του εγκλήματος της παθητικής εμπορίας επιρροής, όπως αυτό προβλέπεται στην παράγραφο 1 του ιδίου άρθρου, και το οποίο αναλύθηκε ανωτέρω. Στο πλαίσιο της ενεργητικής μορφής, δράστης είναι το πρόσωπο που αναλαμβάνει πρωτοβουλία προσφοράς ή παροχής ωφελήματος, στο πλαίσιο μιας

⁴² Ανδρουλάκης, Ι., (2017) Ποινή χωρίς έγκλημα; Δήμευση χωρίς καταδίκη; ΠοινΧρ (4) 2017, σελ. 241-249

ανταλλακτικής σχέσης με πρόσωπο που ισχυρίζεται ότι διαθέτει δυνατότητα παρέμβασης προς δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο.

Ερμηνευτικώς, δεν παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ως προς τη δομή της ειδικής υπόστασης σε σχέση με την παθητική μορφή του εγκλήματος. Ειδικότερα, ο δράστης της ενεργητικής εμπορίας επιρροής μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο, ανεξαρτήτως ιδιότητας, το οποίο προσφέρει ή υπόσχεται ή παρέχει το σχετικό ωφέλημα είτε αυτοπροσώπως είτε μέσω τρίτου προσώπου.

Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη ανταλλακτικής σχέσης ανάμεσα στην πράξη προσφοράς του ωφελήματος και στην προσδοκώμενη άσκηση επιρροής. Η σχέση αυτή θα πρέπει να τελεί σε γνώση του παρέχοντος και να εμπεριέχεται στη βούλησή του, συνδέοντας αιτιωδώς την παροχή του ωφελήματος με την πρόκληση μιας συγκεκριμένης υπηρεσιακής ενέργειας ή παράλειψης που αναπέμπει στην αρμοδιότητα του επηρεαζόμενου προσώπου.

Ως προς την υποκειμενική υπόσταση, η συνδρομή ενδεχόμενου δόλου κρίνεται επαρκής, κατά τα αναλυθέντα και στην παθητική μορφή του εγκλήματος. Ο δόλος αυτός οφείλει να καλύπτει όλα τα συστατικά στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, ήτοι:

- την ύπαρξη και αποδοχή της ανταλλακτικής σχέσης,
- την πρόθεση παροχής ωφελήματος,
- καθώς και την κατεύθυνση της αναμενόμενης επιρροής προς μια υπηρεσιακή πράξη ή παράλειψη στο πλαίσιο των καθηκόντων του οικείου υπαλλήλου ή αξιωματούχου.

Κατά συνέπεια, η δομή και το αξιολογικό περιεχόμενο της ενεργητικής εμπορίας επιρροής είναι πλήρως εναρμονισμένα με εκείνα της παθητικής μορφής, και η ερμηνεία της διάταξης ερείδεται στην αναλογική εφαρμογή των ήδη διαμορφωμένων θεωρητικών και νομολογιακών θέσεων αναφορικά με το άρθρο 237Α παρ. 1 Π.Κ.⁴³

⁴³ Μαργαρίτης, Μ., & Μαργαρίτη Άντα, (2024), Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία – Εφαρμογή, 3η έκδοση, σελ. 730-734

Κεφάλαιο 4

Νομολογιακή προσέγγιση του αδικήματος της εμπορίας επιρροής στα εθνικά δικαστήρια

4.1. Κριθείσες υποθέσεις

Στη μέχρι σήμερα ελληνική νομολογιακή πρακτική, το αδίκημα της εμπορίας επιρροής, όπως αυτό ρυθμίζεται στο άρθρο 237Α του Ποινικού Κώδικα, δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ουσιώδους επεξεργασίας ή εφαρμογής εκ μέρους των εθνικών ποινικών δικαστηρίων. Αντιθέτως, ιδιαίτερη παρουσία στη νομολογία εμφανίζει το προϊσχύσαν ομοειδές αδίκημα της εμπορίας επιρροής, όπως αυτό προβλεπόταν στο άρθρο 11 του ν. 5227/1931 «περί μεσαζόντων». Ενδεικτική είναι η αναφορά στην εισηγητική έκθεση επί του ν. 4254/2014, μέσω του οποίου εισήχθη το άρθρο 237Α Π.Κ., όπου σημειώνεται ρητώς ότι: «στο νέο άρθρο 237Α Π.Κ., το οποίο αντικαθιστά το άρθρο 11 του ν. 5227/1931, ο όρος ‘μεσαζόντες’ διατηρείται στον τίτλο χάριν συνέχειας με τη νομολογιακή παράδοση».

Λαμβανομένων υπόψη των σχετικώς περιορισμένων διαφοροποιήσεων ανάμεσα στη νομοτυπική μορφή του νέου άρθρου 237Α Π.Κ. και στην προηγούμενη διατύπωση του άρθρου 11 ν. 5227/1931, καθίσταται νομικά εύλογη και αναγκαία η ερμηνευτική αξιοποίηση της προγενέστερης νομολογίας επί του αδικήματος των μεσαζόντων. Η συσχέτιση αυτή συμβάλλει στην πληρέστερη κατανόηση της ποινικής αξιολόγησης των σχετικών συμπεριφορών και στην αναλογική μεταφορά ερμηνευτικών και δογματικών κριτηρίων στις σύγχρονες περιπτώσεις εφαρμογής του άρθρου 237Α Π.Κ. Κατά συνέπεια, η ανάλυση των κριθεισών υποθέσεων βάσει του ν. 5227/1931 δύναται να λειτουργήσει ως ερμηνευτικό εργαλείο για την αξιολόγηση των στοιχείων που συγκροτούν το σύγχρονο αδίκημα της εμπορίας επιρροής, παρέχοντας ενδεικτικά παραδείγματα εφαρμογής και ενίσχυσης της έννοιας της «επιρροής» στο ποινικό δίκαιο.

4.1.1. Ενδεικτική Νομολογιακή Περιπτωσιολογία

Η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, κατά την εφαρμογή του άρθρου 11 του ν. 5227/1931 περί μεσαζόντων, είχε αναγνωρίσει την πλήρωση των στοιχείων του αδικήματος

της εμπορίας επιρροής σε ποικίλες περιπτώσεις, με κοινό χαρακτηριστικό την αναληθή προβολή ικανότητας επιρροής επί θεσμικών οργάνων της πολιτείας, προς επίτευξη ιδιωτικών σκοπών έναντι οικονομικού ανταλλάγματος.

Συγκεκριμένα, σε σειρά αποφάσεων αναγνωρίστηκε η τέλεση του εγκλήματος από δράστες οι οποίοι, προσποιούμενοι την ύπαρξη προσωπικών ή επαγγελματικών σχέσεων με δικαστικούς λειτουργούς, παρενέβησαν -κατά τους ισχυρισμούς τους- σε εκκρεμείς δικαστικές υποθέσεις προς όφελος των εντολών τους. Ενδεικτικώς, κρίθηκε ένοχος δικηγόρος, ο οποίος παραπλάνησε προσωρινώς κρατούμενους για παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών, υποσχόμενος την ευνοϊκή μεταχείρισή τους μέσω δήθεν επιρροής σε εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, αποσπώντας το χρηματικό ποσό των 80.000 δραχμών (βλ. ΣυμβΑΠ 1603/1999· ομοίως ΑΠ 1403/1983).

Άλλη κατηγορία υποθέσεων αφορά περιπτώσεις όπου ο φερόμενος ως μεσάζων ισχυρίστηκε ότι κατέχει δυνατότητα επηρεασμού δημοσίων υπαλλήλων ή επιτροπών του Δημοσίου. Ενδεικτικά, καταδικάστηκε εκπαιδευτής υποψηφίων οδηγών, ο οποίος απέσπασε 5.000 δραχμές υποσχόμενος την επιτυχία του εντολέα του στις εξετάσεις για απόκτηση άδειας οδήγησης, μέσω υποτιθέμενης επιρροής επί των εξεταστών.⁴⁴ Τέλος, διαπιστώθηκε παράβαση του άρθρου 11 ν. 5227/1931 και στην περίπτωση δράστη, ο οποίος υποσχέθηκε, ψευδώς, ευνοϊκή μετάθεση ή διορισμό στο Δημόσιο, ισχυριζόμενος γνωριμίες με κυβερνητικά στελέχη, αποσπώντας κατ' αυτόν τον τρόπο από το θύμα το ποσό των 55.000 δραχμών.⁴⁵

Οι ανωτέρω περιπτώσεις, εντασσόμενες στην ερμηνευτική παράδοση του ν. 5227/1931, δύνανται να αξιοποιηθούν αναλογικά για την κατανόηση της έννοιας της «επιρροής» και της απατηλής της εκμετάλλευσης, όπως αυτή πλέον αποτυπώνεται στο ισχύον άρθρο 237Α Π.Κ.

⁴⁴ ΑΠ 1067/1978, ΠοινΧρον 1989, 222 επ. Παρομοίως έκρινε η νομολογία στις υπ' αριθμ. ΣυμβΑΠ 668/1986 ΠοινΧρον 1986, 718 επ., ΑΠ 847/1973, ΠοινΧρον 1974, 48 επ., ΑΠ 442/2004, ΠοινΛογ, 556 επ.

⁴⁵ ΑΠ 1049/1989, ΠοινΧρον 1990, 327 επ. Παρομοίως έκρινε η νομολογία στις υπ' αριθμ. ΑΠ 118/1963 ΠοινΧρον 1963, 340 επ. και ΑΠ 321/2004, ΠοινΧρον 2005, 124 επ.

4.2. Ζητήματα συρροής

4.2.1. Συρροή του εγκλήματος της εμπορίας επιρροής με το αδίκημα της δωροδοκίας

Κατά την προηγηθείσα ανάλυση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της παθητικής εμπορίας επιρροής, διαπιστώθηκε ότι ο δρών είναι τρίτο πρόσωπο έναντι της υπηρεσίας επί της οποίας φέρεται ότι ασκεί επιρροή. Η ιδιότητα αυτή επιβεβαιώνεται τόσο στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4254/2014, όσο και στην αντίστοιχη του ν. 4619/2019, σύμφωνα με τις οποίες ο «πωλητής» επιρροής, χωρίς να αποκλείεται να έχει παράλληλα και την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου, παραμένει ωστόσο εξωϋπηρεσιακός ως προς την συγκεκριμένη ενέργεια την οποία ισχυρίζεται ότι δύναται να επηρεάσει. Εκ τούτων προκύπτει εξ αντιδιαστολής ότι, υπό προϋποθέσεις, είναι δυνατή η τέλεση του αδικήματος της εμπορίας επιρροής και από πρόσωπο που φέρει την ιδιότητα του υπαλλήλου. Στην περίπτωση αυτή ανακύπτει το κρίσιμο ερώτημα του ενδεχομένου συρροής του εν λόγω εγκλήματος με εκείνο της παθητικής δωροληψίας, κατά το άρθρο 235 Π.Κ.

Αρχικώς, το ενδεχόμενο αυτό εμφανίζεται ως πρακτικώς απίθανο, καθώς ο υπάλληλος που ενεργεί ως τρίτος προς την υπηρεσία επί της οποίας καλείται να ασκήσει επιρροή, δεν δύναται λογικά να τελεί ταυτόχρονα πράξη υπαγόμενη στα καθήκοντά του. Ωστόσο, σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 235 §1 Π.Κ., η δωροληψία στοιχειοθετείται όχι μόνον για πράξεις που εμπίπτουν στον στενό κύκλο των αρμοδιοτήτων του υπαλλήλου, αλλά και για πράξεις τις οποίες αυτός τελεί «επ' ευκαιρία» της υπηρεσιακής του ιδιότητας ή εκμεταλλευόμενος τη θέση του. Το ως άνω ερμηνευτικό εύρημα υποστηρίζεται και από την αιτιολογική έκθεση του ν. 4619/2019, η οποία υιοθετεί πλήρως τη σχετική διατύπωση της έκθεσης του ν. 4254/2014.

Κατά συνέπεια, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο «μεσάζων» φέρει την ιδιότητα του υπαλλήλου, η συρροή μεταξύ του εγκλήματος της εμπορίας επιρροής (άρθρ. 237Α Π.Κ.) και εκείνου της δωροληψίας ή δωροδοκίας (άρθρ. 235 επ. Π.Κ.) είναι φαινομενική, και εφαρμόζεται το δεύτερο ως *lex specialis*. Κατά την επικρατούσα άποψη στη θεωρία, το άρθρο 237Α Π.Κ. νοείται ερμηνευτικά ως διάταξη επικουρικού χαρακτήρα έναντι των διατάξεων περί δωροδοκίας και δωροληψίας, τόσο στη μορφή της παθητικής όσο και της ενεργητικής εμπορίας επιρροής. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από τον χαρακτηρισμό της εμπορίας επιρροής ως εγκλήματος διακινδύνευσης, έναντι των εγκλημάτων δωροδοκίας που

συνιστούν εγκλήματα βλάβης, τα οποία προφανώς υπερισχύουν, καθότι πραγματώνουν ουσιαστικά την ποινικά αξιολογημένη προσβολή.⁴⁶

Ωστόσο, διαφορετική προσέγγιση προτείνει η απόφαση ΑΠ 1448/2011, η οποία έκρινε ότι μεταξύ των αδικημάτων της παθητικής δωροδοκίας και της παραβάσεως του άρθρου 11 του ν. 5227/1931 (ιστορική βάση της σημερινής διάταξης περί εμπορίας επιρροής) υφίσταται αληθής πραγματική συρροή. Το Ανώτατο Δικαστήριο στη συγκεκριμένη υπόθεση έκρινε ότι τα δύο αδικήματα διατηρούν αυτοτελή ποινική αυτοτέλεια, δεδομένου ότι δεν στοιχειοθετείται σχέση ειδικού προς γενικό νόμο ή έννοιας αναγκαίου μέσου. Περαιτέρω, έκρινε ότι τα εγκλήματα αυτά προστατεύουν διακεκριμένα έννομα αγαθά: η δωροδοκία προστατεύει τη νομιμότητα και ακεραιότητα της δημόσιας υπηρεσίας, ενώ η εμπορία επιρροής κατά τον ν. 5227/1931 την ηθική τάξη και την έννοια της χρηστής διοίκησης. Επίσης, υπενθύμισε ότι η αντικειμενική υπόσταση της εμπορίας επιρροής πραγματώνεται ακόμη και με την απλή προβολή αληθών ή ψευδών ισχυρισμών περί δυνατότητας επηρεασμού, κάτι που δεν απαιτείται για τη στοιχειοθέτηση της παθητικής δωροδοκίας.

4.2.2. Συρροή με το έγκλημα της απάτης

Ακόμη και υπό το προϋσχόσαν δίκαιο, ήτοι το άρθρο 11 του ν. 5227/1931, η ψευδής ή ακόμη και η αληθής παράσταση του μεσάζοντα ως προς την ικανότητά του να ασκήσει επιρροή επί προσώπων που κατονομάζονται στη διάταξη συνιστούσε στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της παθητικής εμπορίας επιρροής. Η εν λόγω διατύπωση – αναφορικά με το αν η παράσταση είναι ψευδής ή αληθής – επανέρχεται και στο πλαίσιο του ισχύοντος άρθρου 237Α ΠΚ.

Ζήτημα ανακύπτει όταν ο ισχυρισμός του μεσάζοντα περί της δυνατότητάς του να μεσολαβήσει επιτυχώς είναι αναληθής και, ταυτοχρόνως, αυτός λαμβάνει ή διατηρεί προς όφελός του περιουσιακού χαρακτήρα όφελος (αντάλλαγμα ή αμοιβή). Στην περίπτωση αυτή εξετάζεται εάν στοιχειοθετείται αληθής συρροή των εγκλημάτων της εμπορίας επιρροής και της απάτης.

Δογματικά, το κρίσιμο είναι εάν οι ισχυρισμοί του μεσάζοντα συνιστούν «γεγονότα» υπό την έννοια του άρθρου 386 ΠΚ (έγκλημα απάτης). Κατά την ορθότερη άποψη, οι εν

⁴⁶ Μυλωνόπουλος, Χ., (2020), Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2^η εκδ., Π.Ν. Σάκκουλας, σελ 997

λόγω ισχυρισμοί πρέπει να θεωρηθούν ως πραγματικά γεγονότα, καθότι – παρότι φέρουν τον χαρακτήρα μελλοντικής υπόσχεσης – συνοδεύονται από ισχυρισμούς που αφορούν υπαρκτές γνωριμίες ή σχέσεις επιρροής με συγκεκριμένα πρόσωπα της δημόσιας διοίκησης. Αναφορικά με την περιουσιακή ζημία, η οποία αποτελεί συστατικό στοιχείο του εγκλήματος της απάτης, η συρροή τίθεται ιδίως όταν το όφελος που αποκτά ο μεσάζων στο πλαίσιο της εμπορίας επιρροής έχει σαφώς περιουσιακή φύση και, επιπλέον, τούτο ενσωματώνεται στην περιουσία του δράστη – αποκλειόμενης της περίπτωσης υπόσχεσης μελλοντικής παροχής. Η κρίσιμη ερώτηση είναι εάν μπορεί να θεμελιωθεί περιουσιακή ζημία στον εντολέα, ο οποίος διαθέτει την περιουσία του για έναν σκοπό που το δίκαιο ηθικά αποδοκιμάζει.⁴⁷

Η απάντηση δίνεται από τη νομολογία, η οποία, ακολουθώντας την οικονομική θεωρία της περιουσιακής ζημίας, δέχεται σταθερά ότι η τέλεση του εγκλήματος της απάτης δεν προϋποθέτει τη νομιμότητα ή την ηθικότητα της πράξης του ζημιωθέντος· αρκεί η πραγματική μείωση της περιουσιακής του κατάστασης. Η πάγια νομολογιακή θέση υποστηρίζει ⁴⁸ότι υφίσταται αληθής συρροή μεταξύ του εγκλήματος της εμπορίας επιρροής κατά το άρθρο 11 ν. 5227/1931 και του εγκλήματος της απάτης. Τα βασικά επιχειρήματα που υποστηρίζουν την εν λόγω συρροή είναι τα εξής:

1. Το αδίκημα της εμπορίας επιρροής δεν ενσωματώνεται στην αντικειμενική υπόσταση της απάτης, ούτε αποτελεί ειδική ή επιβαρυντική της μορφή, αλλά διατηρεί αυτοτελή ποινική υπόσταση, καθώς δύναται να τελεστεί ακόμη και με αληθή ισχυρισμό περί δυνατότητας άσκησης επιρροής.
2. Η αντικειμενική υπόσταση εκάστου των δύο εγκλημάτων δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο ή επιβαρυντική περίπτωση του ετέρου, γεγονός που αποκλείει την απορρόφηση του ενός από το άλλο.
3. Τα εγκλήματα αυτά προστατεύουν διαφορετικά έννομα αγαθά: η απάτη πλήττει την περιουσιακή κατάσταση του παθόντος, ενώ η εμπορία επιρροής προσβάλλει την ηθική τάξη και τη χρηστή λειτουργία της δημόσιας διοίκησης.

⁴⁷ Παπαδαμάκης, Α., (2022), Τα περιουσιακά εγκλήματα, 4η έκδ., Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 164 επ.

⁴⁸ ΑΠ 297/1961, ΠοινΧρον 1961, 583 επ., ΣυμβΑΠ 1603/1999 ΠοινΧρον 2000, 719 επ., ΣυμβΑΠ 1646/2008, ΠοινΛογ 2010, 1052, ΑΠ 333/2009 ΠοινΧρον 2010 σελ. 35 επ.,

4.3. Μεταβολή κατηγορίας – Ζήτημα επιδείνωσης της δικονομικής θέσης του κατηγορουμένου

Αναφορικά με το ενδεχόμενο μεταβολής της κατηγορίας από το αδίκημα της εμπορίας επιρροής σε εκείνο της απάτης, η νομολογία του Αρείου Πάγου υιοθέτησε, στην απόφαση ΑΠ 165/1954, την άποψη ότι μία τέτοια μεταβολή δεν συνιστά απαγορευμένη μεταβολή της κατηγορίας, ούτε συνεπάγεται χειροτέρευση της θέσης του κατηγορουμένου, ιδίως όταν η τελικώς επιβληθείσα ποινή δεν υπερέβη εκείνη που είχε επιβληθεί από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο.

Η εν λόγω προσέγγιση έχει δεχθεί έντονη κριτική στη θεωρία, καθότι σύμφωνα με κρατούσα άποψη, η επιδείνωση της θέσης του κατηγορουμένου δεν ταυτίζεται αποκλειστικά με την αυστηρότερη ποινική κύρωση, αλλά μπορεί να επέλθει και μέσω της απονομής βαρύτερου νομικού χαρακτηρισμού στην πράξη που του αποδίδεται. Συγκεκριμένα, η απάτη ως έγκλημα επισύρει, σύμφωνα με το γράμμα του νόμου, αυστηρότερες ποινές και φέρει μεγαλύτερη απαξία συγκριτικά με το έγκλημα της εμπορίας επιρροής κατά τον ν. 5227/1931. Ως εκ τούτου, η μετατροπή της αρχικής κατηγορίας σε εκείνη της απάτης συνιστά, κατ' ουσίαν, ανεπίτρεπτη μεταβολή, καθόσον επιφέρει επιδείνωση της δικονομικής θέσης του κατηγορουμένου μέσω της αυστηρότερης νομικής αξιολόγησης της αποδιδόμενης πράξης.⁴⁹

⁴⁹ ΑΠ 165/1954, ΠοινΧρον1954, σελ. 347

Κεφάλαιο 5

Συμβατότητα του ισχύοντος νομικού πλαισίου με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας – Εκτίμηση του άρθρου 237Α Π.Κ. και προτάσεις για πιθανές βελτιώσεις

5.1. Συμβατότητα του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας μας

Η συμβατότητα του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας αναφορικά με την καταπολέμηση της διαφθοράς παρουσιάζει ενδιαφέρον, ιδίως με την έμφαση που δίνεται στη διεθνοποίηση της προσπάθειας αυτής. Η παγκοσμιοποίηση των αγορών και η επέκταση της αγοράς πέρα από τα εθνικά σύνορα καθιστούν την αντιμετώπιση της διαφθοράς ένα ζήτημα με διεθνείς διαστάσεις. Όπως επισημαίνεται, η οικονομία της αγοράς κυριαρχεί πλέον στην παγκόσμια σκηνή, γεγονός που επισκιάζει την πολιτική και ενίοτε τη δημοκρατία, με αποτέλεσμα τη διεθνή συνεργασία για την πάταξη της διαφθοράς μέσω διεθνών συμφωνιών και συμβάσεων.

Η Ελλάδα, στο πλαίσιο των διεθνών της υποχρεώσεων, επικύρωσε τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης με τον Ν. 3560/2007, χωρίς να διατυπώσει επιφυλάξεις, όπως της επιτρεπόταν σύμφωνα με το άρθρο 37, παράγραφος 1 της Σύμβασης. Σύμφωνα με τον Ν. 3660/2007, άρθρο 6, η Ελλάδα ενσωμάτωσε τη νομική διάταξη που ποινικοποιεί την εμπορία επιρροής, περιλαμβάνοντας δημόσιους υπαλλήλους, λειτουργούς, δικαστές και άλλους εκτελούντες καθήκοντα σε διεθνείς ή υπερεθνικούς οργανισμούς, καθώς και τους υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα που ενδέχεται να επηρεάσουν αποφάσεις.

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, στο άρθρο 12, θέτει τη νομική υποχρέωση για την ποινικοποίηση της προσφοράς επιρροής, περιοριζόμενη αποκλειστικά στην περίπτωση δημόσιων υπαλλήλων, χωρίς να επεκτείνεται στον ιδιωτικό τομέα. Ο Έλληνας νομοθέτης όμως επέκτεινε αυτή την ποινικοποίηση και στους ιδιωτικούς υπαλλήλους, κάτι που αποτελεί μια ουσιαστική διαφοροποίηση σε σχέση με τη Σύμβαση, επιδεικνύοντας την τάση του για μια διευρυνόμενη προστασία κατά της διαφθοράς.

Η ελληνική νομοθεσία επισημαίνει ότι η επιρροή που ασκείται για τη λήψη αποφάσεων πρέπει να είναι παράνομη, συνήθως υπό την μορφή υπόσχεσης ή παροχής δώρου, απειλής ή κατάχρησης θέσης εξουσίας. Ο Ν. 3660/2007, άρθρο 6, εισάγει ποινική

ευθύνη για την άσκηση επιρροής ακόμη και σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει παράβαση καθήκοντος εκ μέρους του ιδιωτικού υπαλλήλου ή κίνδυνος για την περιουσία του ιδιωτικού φορέα. Ωστόσο, η διάταξη αυτή εγείρει ερωτήματα σχετικά με την ανάγκη προστασίας ενός συγκεκριμένου εννόμου αγαθού και την αναλογικότητα της ποινικοποίησης.⁵⁰

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς, στο άρθρο 18, προβλέπει την ποινικοποίηση της εμπορίας επιρροής στον δημόσιο τομέα, τόσο στην παθητική όσο και στην ενεργητική της μορφή. Ωστόσο, η Σύμβαση αυτή δεν επιβάλλει στους κράτους μέλη την υποχρέωση υιοθέτησης της συγκεκριμένης ποινικοποίησης, αλλά απλώς την υποχρέωση να εξετάσουν την υιοθέτησή της. Η Ελλάδα εκτίμησε ότι η ήδη υφιστάμενη νομοθεσία καλύπτει τις υποχρεώσεις της σχετικά με την ποινικοποίηση της εμπορίας επιρροής στον δημόσιο τομέα, ενώ για τον ιδιωτικό τομέα και τις περιπτώσεις αλλοδαπών δημόσιων υπαλλήλων, οι σχετικές περιπτώσεις καλύπτονται από τον Ν. 3560/2007.

Η Ελλάδα, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4619/2019, με τον οποίο καταργήθηκε ο προηγούμενος Ποινικός Κώδικας, επιβεβαιώνει την πλήρη συμμόρφωσή της με τις διεθνείς υποχρεώσεις που έχει αναλάβει, σύμφωνα με την επικύρωση των σχετικών συμβάσεων. Ωστόσο, η διατύπωση των διατάξεων σε εθνικό επίπεδο ενδέχεται να απαιτεί αναθεώρηση, προκειμένου να εξασφαλιστεί η πλήρης εναρμόνιση με το πνεύμα των διεθνών κανονιστικών πλαισίων και η αναγκαία προστασία των εννόμων αγαθών.

5.2. Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου και προτάσεις βελτίωσης

Από την αναλυτική παρουσίαση που προηγήθηκε, προκύπτουν ορισμένα κομβικά σημεία που απαιτούν περαιτέρω επεξεργασία και εμβάθυνση. Κατ' αρχάς, είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι σε περιπτώσεις όπου οι ισχυρισμοί του μεσάζοντα για την ικανότητά του να ασκήσει αθέμιτη επιρροή αποδεικνύονται βάσιμοι, τότε αναμφισβήτητα τίθεται σε διακινδύνευση η εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας. Αυτό συμβαίνει διότι ο μεσάζων, αξιοποιώντας το δίκτυο γνωριμιών και τις διασυνδέσεις του, μπορεί να επιφέρει την επιδιωκόμενη ενέργεια εκ μέρους του δημόσιου υπαλλήλου, εξυπηρετώντας το συμφέρον τρίτων.

⁵⁰ Καϊάφα Γκμπάντι, Μ., (2013), Η ποινική συντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η επίδρασή της στην εθνική μας έννομη τάξη: σημεία αιχμής των σύγχρονων ευρωπαϊκών επιλογών και δικαιοκρατικές προκλήσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων με θέμα : Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας: Δυνατότητες και όρια, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 15 επ.

Σημαντική προβληματική εντοπίζεται και στο γεγονός ότι ο ποινικός νομοθέτης επιλέγει να τιμωρήσει ακόμη και την απαίτηση ή υπόσχεση ανταλλάγματος για την υπό μελλοντική εκδήλωση αθέμιτη επιρροή, χωρίς να υφίσταται σαφής διασφάλιση ότι αυτή η επιρροή τελικά θα ασκηθεί ή θα είναι πράγματι αθέμιτη. Αυτή η νομοθετική επιλογή εγείρει ερωτήματα νομιμότητας, καθώς ποινικοποιείται μια συμπεριφορά αβέβαιης εξέλιξης και αποτελέσματος. Επιχειρήματα προς υποστήριξη αυτής της άποψης επικεντρώνονται στην παραδοχή ότι ο δημόσιος υπάλληλος, όντας ενσωματωμένος στον κρατικό μηχανισμό, είναι σε θέση να επηρεάσει άμεσα τις διαδικασίες του, ενώ ο μεσάζων ενεργεί εξωγενώς και δεν εκφράζει τη βούληση ή τη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας. Ακόμη, η υπαγωγή σε ποινική απαξία περιπτώσεων όπου ένα πρόσωπο είτε ζητά αντάλλαγμα για επιρροή που αδυνατεί να ασκήσει είτε αποδέχεται πρόταση για τέτοιο αντάλλαγμα χωρίς πραγματική ικανότητα παρέμβασης, αποτελεί αδικαιολόγητη επέκταση του αξιοποίνου. Τούτο διότι σε αυτές τις περιπτώσεις απουσιάζει κάθε ουσιαστικός κίνδυνος για τη δημόσια υπηρεσία, δεδομένου ότι η υποσχόμενη επιρροή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Από την άλλη πλευρά, προβάλλεται ο αντίλογος ότι η ποινική πρόβλεψη του άρθρου 237Α Π.Κ. έχει δικαιολογητική βάση, καθώς οι εν λόγω συμπεριφορές προσβάλλουν την αξιοπιστία και τη διαφάνεια της δημόσιας διοίκησης. Η εντύπωση ότι η πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες εξαρτάται από διασυνδέσεις και οικονομικά ανταλλάγματα διαβρώνει την αρχή της ισότητας και υπονομεύει την εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος δικαίου. Ωστόσο, ακόμη και υπό αυτή την παραδοχή, παραμένει προβληματική η επιλογή ποινικής κύρωσης για πράξεις που τελούνται χωρίς σαφή συσχέτιση με μελλοντική επιρροή, δεδομένου ότι αυτές απέχουν από τον πυρήνα του προστατευόμενου έννομου αγαθού.

Η κύρωση, εκ μέρους της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της διαφθοράς, χωρίς επιφύλαξη κατά το άρθρο 37 παρ. 1 αυτής, επέβαλε στον εθνικό νομοθέτη την υποχρέωση ποινικοποίησης ακόμα και περιπτώσεων όπου ο μεσάζων δεν διαθέτει πραγματική ικανότητα επιρροής. Το άρθρο 12 της Σύμβασης καθιστά σαφές ότι το αδίκημα τελείται ακόμη και όταν η δηλούμενη επιρροή είναι πλασματική ή ανύπαρκτη. Αυτή η διεύρυνση, που επιβεβαιώνεται από την επεξηγηματική έκθεση, ενδεχομένως δημιουργεί αναντιστοιχία μεταξύ της ποινικής κύρωσης και της αντικειμενικής απαξίας της πράξης.

Μία εναλλακτική ρύθμιση που θα μπορούσε να υιοθετηθεί, ώστε να διασφαλιστεί η αρχή της αναλογικότητας, θα ήταν η πρόβλεψη ηπιότερης ποινής στις περιπτώσεις όπου ο

μεσάζων δεν έχει ουσιαστική δυνατότητα άσκησης επιρροής. Ομοίως, αμφισβητείται η ορθότητα της ποινικής μεταχείρισης συμπεριφορών που δεν συνιστούν συμφωνία αλλά προγενέστερες εκδηλώσεις πρόθεσης, όπως είναι η αξίωση ή η προσφορά ανταλλάγματος. Τέτοιες πράξεις δεν είναι βέβαιο ότι θα οδηγήσουν στην πραγματική άσκηση επιρροής και συνεπώς, δεν δύναται να θεωρούνται πλήρως τετελεσμένες. Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι σε περιπτώσεις μη επίτευξης συμφωνίας μεταξύ των μερών, δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος και θα πρέπει να εφαρμόζεται η διάταξη περί απόπειρας του άρθρου 42 παρ. 1 Π.Κ. Επιπλέον, προτείνεται η διαφοροποίηση της ποινικής κύρωσης ανάλογα με τη νομιμότητα της υπηρεσιακής ενέργειας που αποσκοπεί να επιτευχθεί μέσω της επιρροής. Δηλαδή, η πρόκληση παράνομης ενέργειας θα πρέπει να επισύρει αυστηρότερη ποινή σε σχέση με εκείνη που αφορά νόμιμη υπηρεσιακή πράξη.

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η άποψη ότι οι προβλεπόμενες ποινές για την εμπορία επιρροής, ήτοι φυλάκιση και χρηματική ποινή, δεν θα έπρεπε να εξισώνονται με τις ποινές που προβλέπονται για τα αδικήματα της δωροληψίας και της δωροδοκίας υπαλλήλων (άρθρα 235 και 236 Π.Κ.). Τα δύο τελευταία αδικήματα προσβάλλουν άμεσα το καθαυτό περιεχόμενο της δημόσιας υπηρεσίας, ενώ η εμπορία επιρροής έχει έμμεσο χαρακτήρα και δεν διαπράττεται από τον ίδιο τον υπάλληλο. Αυτή η ποιοτική διαφορά μεταξύ των πράξεων θα έπρεπε να αποτυπώνεται και σε ποινικό επίπεδο.

Επιπλέον, δεν μπορεί να παραβλεφθεί η προβληματική της σωρευτικής επιβολής της ποινής της δήμευσης μαζί με τις λοιπές κυρώσεις στο πλαίσιο του άρθρου 237Α Π.Κ., τόσο για την παράγραφο 1 όσο και για την παράγραφο 2. Η προσθήκη της δήμευσης σε αυτές τις περιπτώσεις, ιδίως όταν η ποινική απαξία της πράξης είναι μειωμένη, εμφανίζεται υπερβολικά αυστηρή. Αναμφίβολα, τα ζητήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή του άρθρου 237Α Π.Κ. μαρτυρούν τις εγγενείς δυσχέρειες που υπάρχουν στη ρύθμιση ενός αδικήματος με ευρεία, συχνά αόριστη ποινική περιγραφή. Ο εθνικός ποινικός νομοθέτης θα πρέπει να προβεί σε τροποποιήσεις που θα διασφαλίζουν τη συμμόρφωση με τις υπερεθνικές δεσμεύσεις, χωρίς ωστόσο να θίγεται η θεμελιώδης αρχή της αναλογικότητας.

Παρά την εισαγωγή της εμπορίας επιρροής στο ελληνικό ποινικό δίκαιο από το 2014, η απουσία νομολογίας αποκαλύπτει τις δυσχέρειες που συνεπάγεται η απόδειξη του αδικήματος. Η φύση της πράξης – που τελείται στο παρασκήνιο – σε συνδυασμό με την απροθυμία των εμπλεκομένων να την καταγγείλουν, καθιστά την εντοπισμό της ιδιαίτερας δύσκολο. Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου, δεν αρκούν οι

κατασταλτικοί μηχανισμοί. Απαιτείται πλήρης και συστηματική ενημέρωση των πολιτών και των οικονομικών παραγόντων σχετικά με τα όρια της νομιμότητας στις σχέσεις τους με το δημόσιο, ώστε να αποφεύγονται αθέμιτες πρακτικές. Η κρατική εξουσία οφείλει να αποδομήσει την εικόνα ενός διαβλητού και διεφθαρμένου κράτους, εδραιώνοντας τη διαφάνεια και τη λογοδοσία.

Η δημόσια διοίκηση, ως εκφραστής της εκτελεστικής εξουσίας, φέρει ευθύνη να τηρεί τις αρχές της χρηστής διοίκησης και να εκπαιδεύει συνεχώς τα στελέχη της για την αναγνώριση και αποφυγή πρακτικών που δύνανται να υπονομεύσουν την ακεραιότητα της. Η ενημέρωση αυτή δεν πρέπει να είναι θεωρητική αλλά πρακτική, συστηματική και στοχευμένη. Τέλος, κρίσιμη είναι η θεσμοθέτηση αποτελεσματικών προληπτικών μηχανισμών εντός της δημόσιας διοίκησης, οι οποίοι θα εντοπίζουν εγκαίρως τους ευάλωτους τομείς και θα προλαμβάνουν την άσκηση αθέμιτης επιρροής μέσω διαφανών διαδικασιών και ελέγχων.

Αιτιολογικές Εκθέσεις

1. Αιτιολογική Εκθεση ν. 3560/2007, διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/kdiafthora01.pdf>, πρόσβαση 15/04/2025, σελ. 2
2. Αιτιολογική Εκθεση ν. 3666/2008, ιδίως σκέψη υπ' αριθμ 4, διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efcb950-340c4fb76a24/K-POINKOD-EIS.pdf>, πρόσβαση 15/04/2025, σελ. 3
3. Αιτιολογική Εκθεση ν. 4254/2014, σελ 57 – 58 διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/m-oikplai-eis.pdf> πρόσβαση 20/04/2025, σελ. 57-58

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

1. Explanatory Report – ETS 173 – Criminal Law Convention on Corruption, διαθέσιμη στον ιστότοπο <https://rm.coe.int>, πρόσβαση 10/04/2025, σελ. 64 επ.
2. Saliger, F., (2016), Η ανάγκη ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού δικαίου στο εθνικό ποινικό δίκαιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς, 1ο Διεθνές Συνεδριο «Διεθνές Ποινικό Δίκαιο Και Συγχρονη Πραγματικότητα: Προκλήσεις Και Προοπτικές», διαθέσιμο στο: <https://www.eicli.gr/attachments/article/175/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%9F%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CF%8E%CE%BD.pdf>

Ελληνόγλωσση

3. Αδάμπαρ, Β., (2024), Δωροληψία υπαλλήλου, δωροδοκία και εκβίαση, ΠοινΧρ (7) 2024, σελ. 727 επ.
4. Ανδρουλάκης Ν., (2006), Η διαφθορά στον οικονομικό τομέα με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάθεση έργων και προμηθειών, ΠΛογ 2006, σελ. 2082

5. Ανδρουλάκης, Ι., (2013), Το παγκόσμιο νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της διαφθοράς, 6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων με θέμα «Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας – δυνατότητες και όρια», Νομική Βιβλιοθήκη
6. Ανδρουλάκης, Ι., (2017) Ποινή χωρίς έγκλημα; Δήμευση χωρίς καταδίκη; ΠοινΧρ (4) 2017, σελ. 241-249.
7. Αργυροηλιόπουλος, Η., (2001), Δημόσια και ιδιωτική διαφθορά στις αρχές του 21ου αιώνα – σημείο καμπής, ΠοινΔικ 6/2001, σελ 663
8. Ζήσης, Α., (2024), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 3η έκδ., Σάκκουλας
9. Καϊάφα Γκμπάντι, Μ., (2013), Η ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η επίδρασή της στην εθνική μας έννομη τάξη: σημεία αιχμής των σύγχρονων ενωσιακών επιλογών και δικαιοκρατικές προκλήσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, 6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων με θέμα «Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας – δυνατότητες και όρια», Νομική Βιβλιοθήκη
10. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., (2010), Ποινική καταστολή της διαφθοράς στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, ΠοινΧρ (1) 2010, σελ. 210 επ.
11. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., (2015), Ποινική νομοθεσία και ενωσιακές επιταγές – Εθνική ενσωμάτωση της ενωσιακής νομοθεσίας στο παράδειγμα της αντιμετώπισης της διαφθοράς, ΠοινΧρ (9) 2015, σελ. 1023 επ.
12. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., (2016), Η ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα από την Ευρωπαϊκή Ένωση και η επίδρασή της στην εθνική μας έννομη τάξη, στο: Δίκαιο και Πολιτική Κατά της Διαφθοράς, επιμ. Ζιούβα Δ., Νομική Βιβλιοθήκη
13. Λάζος, Γ., (2005). Διαφθορά και αντιδιαφθορά, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη
14. Μαργαρίτης, Μ., & Μαργαρίτη Άντα, (2024), Ποινικός Κώδικας Ερμηνεία – Εφαρμογή, 3η έκδοση, Π.Ν. Σάκκουλας
15. Μπιτζιλέκης, Ν., (2024), Υπηρεσιακά Εγκλήματα, 3η έκδ, Σάκκουλας
16. Μπιτζιλέκης, Ν., Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα, ΠοινΧρον 2009, σελ. 98
17. Μυλωνόπουλος, Χ., (2020), Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2η εκδ., Π.Ν. Σάκκουλας
18. Παπακυριάκου, Θ., (2009), Το καθεστώς ειδικής – αυξημένης ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων στο ισχύον ελληνικό ποινικό δίκαιο: βασικά χαρακτηριστικά και κριτική αποτίμηση, ΠοινΔικ 2009, σελ. 1129
19. Σάμιος Θ., (2012), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι – Μεσάζοντες Ν. 5227/1931 (άρθρα 1, 9, 11-13) στο: Στέφανος Κ. Παύλου, Θωμάς Π. Σάμιος, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, Ερμηνεία κατ'άρθρον, τόμος ΙΙ, Αθήνα, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας

20. Σεβαστίδης, Χ., (2025), Ποινικός Κώδικας Ι (Ν. 4619/2019), 2η έκδ., Σάκκουλας
21. Τσήτσουρα, Α., (2000), Η πρόληψη και η καταστολή της διαφθοράς (δωροδοκίας) στο προσκήνιο της αντεγκληματικής πολιτικής – Η Ποινική Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, ΠοινΔικ 2000, σελ 875 επ.
22. Φράγκος, Κ., (2020), Ποινικός Κώδικας (Ν. 4619/2019 και Ν. 4637/2019), Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα
23. Φυτράκης, Ε., (2023), Η έννοια του αθέμιτου ωφελήματος στα εγκλήματα διαφθοράς , ΠοινΧρον 5/2023, 529 επ.
24. Χαραλαμπίκης, Α, (2024), Συνοπτική Ερμηνεία Ποινικού Κώδικα Μετά Τις Αλλαγές Του Ν 5090/2024, Νομική Βιβλιοθήκη
25. Χατζηκώστας, Κ., (2016), Η καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα με τα μέσα του ποινικού δικαίου, με έμφαση στη δωροδοκία ως κύρια μορφή διαφθοράς στην Ελλάδα. Οι σημαντικότερες αλλαγές που έφερε ο Ν. 4254/2014, ΠοινΔικ, (5) /2016, σελ. 369 επ.
26. Χατζηκώστας, Κ., (2010), Η Δωροδοκία στον Ιδιωτικό τομέα, Νομική Βιβλιοθήκη
27. Χατζηκώστας, Κ., (2014) στο: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, τόμος ΙΙ, Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας
28. Χρυσικός, Δ., (2013), Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας και άλλων πρακτικών διαφθοράς: χαρτογραφώντας εθνικές νομοθετικές τάσεις και προσεγγίσεις στο πλαίσιο της εποπτείας εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς», 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, με θέμα «Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας – δυνατότητες και όρια», Νομική Βιβλιοθήκη

Νομολογία

1. ΑΠ 118/1963 ΠοινΧρον 1963, σελ. 340 επ.
2. ΑΠ 847/1973, ΠοινΧρον 1974, σελ. 48 επ
3. ΑΠ 1067/1978, ΠοινΧρον 1989, σελ. 222 επ
4. ΑΠ 1403/1983, ΠοινΧρον 1984, 367 επ
5. ΑΠ 668/1986 ΠοινΧρον 1986, σελ. 718 επ
6. ΑΠ 1049/1989, ΠοινΧρον 1990, σελ. 327 επ
7. ΑΠ 321/2004, ΠοινΧρον 2005, σελ. 124 επ.

8. ΑΠ 442/2004, ΠοινΛογ 2005, σελ. 556 επ.
9. ΑΠ 40/2005, ΠοινΧρον 2005, σελ. 829
10. ΑΠ 653/2007, ΠοινΔικ2007, σελ. 106
11. ΑΠ 334/2008, ΠοινΔικ 2008, σελ. 1253
12. ΑΠ 333/2009 ΠοινΧρον 2010 σελ. 35 επ.,
13. ΑΠ 1760/2009 ΧρΙδ 2010, σελ. 537 επ
14. ΑΠ 1448/2011, ΠοινΔικ 2012, σελ. 466
15. ΑΠ 1485/2018, ΠοινΧρον2019, σελ. 186
16. ΑΠ 1603/1999 ΠοινΧρον 2000, σελ. 719 επ
17. ΑΠ 1646/2008, ΠοινΛογ 2010, σελ. 1052
18. ΑΠ 74/1999 ΠοινΧρον 1999, σελ. 317 επ.
19. ΕφΑθ 4644/2006, ΝοΒ 2008, σελ. 581
20. ΑΠ 653/2007, ΠοινΔικ2007, σελ. 1106
21. ΣυμβΠλημμΧαλκιδικ 96/1986, Αρμεν. 1988, σελ. 364
22. ΣυμβΠλημμΘες 758/1968, ΠοινΧρον 1968, σελ. 501 επ
23. ΣυμβΠλημμΚατ 74/1995, Υπερ. 1996, σελ. 99 επ.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.